

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเทศบาล วัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. บริบทของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม
2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.1 ความหมายของชุมชน
 - 2.2 ความสำคัญของชุมชน
 - 2.3 ความจำเป็นที่โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชน
 - 2.4 หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.5 รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.6 ประโยชน์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. งานชุมชนสัมพันธ์
 - 3.1 การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
 - 3.2 การให้บริการแก่ชุมชน
 - 3.3 การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน
 - 3.4 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
 - 3.5 การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น
4. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ชุมชน
 - 4.1. มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับงานชุมชนสัมพันธ์
 - 4.2. รูปแบบและหลักการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 - 4.3. รูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นหลัก
 - 4.4. รูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: F.G.D.)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1.งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2.งานวิจัยต่างประเทศ
7. กรอบความคิดในการวิจัย

บริบทของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม

1. โรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม

แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม (2547 : 2) โรงเรียนก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยอาศัยศาลาการเปรียญของวัดช่องคีรีศรีสิทธิวรารามเป็นสถานที่เรียน มีนายฟอง บัวขาว เป็นครูใหญ่

พ.ศ. 2484 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนประจำบาล ตำบลบางปลอง (วัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม)

วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2498 ทางราชการได้ตั้งโรงเรียนเขากบ (วิวรรณ์สุขวิทยา) ซึ่งอยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 1 กิโลเมตร แล้วย้ายนักเรียนจากโรงเรียนนี้ไปเรียนที่โรงเรียนเขากบ โดยมีนายสมพร ยืนวงศ์ เป็นครูใหญ่ และยุบเลิกโรงเรียนนี้ไป

วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2502 ทางราชการได้เห็นว่า ตำบลบางปลอง มีความเจริญขึ้น เพราะมีถนนพหลโยธินผ่าน จึงได้ตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่ และให้ชื่อว่า “โรงเรียนวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม” โดยอาศัยศาลาวัดช่องเป็นสถานที่เรียน มีครูจำนวน 2 คน โดยมีนายวิเชียร สันตคบุญฤทธิ์ เป็นครูใหญ่

พ.ศ. 2505 นางพลอย เอี่ยมเสงฮวด ได้อุทิศนางข้าว ได้นำมาสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น 1 หลัง ขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 20 เมตร และประชาชนได้อุทิศแรงงานสร้างจนเสร็จ เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2505

วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2515 ได้ขยายชั้นเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยอาศัยอาคารเรียนของชั้นประถมต้น มีครู 11 คน นักเรียน 450 คน ห้องเรียน 10 ห้องเรียน และมีนักการศึกษา 1 คน

วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2523 โอนกิจการและทรัพย์สินของโรงเรียนให้กับเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ตามกฎหมายการขยายเขตเทศบาล จึงเปลี่ยนชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม” (ท.5)

ปีการศึกษา 2542 ได้เปิดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาตามนโยบายของสำนักงานการศึกษา สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาคบังคับระดับมัธยมศึกษา (โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนนักเรียน 45 คน

ปัจจุบันโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวรารามได้จัดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นช่วงชั้น ดังนี้ คือ การศึกษาภาคบังคับ แบ่งออกเป็น 3 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6) และช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) นอกจากนี้โรงเรียนยังจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมให้มีความพร้อมของเด็กเล็กในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ตั้งอยู่ เลขที่ 1328 ซอยมาตุลี 31 ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ 6 ไร่ 2 งาน พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ต่ำ ลดหลั่นลงมา มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	อาณาเขตติดต่อกับ	หมู่บ้านจัดสรร สุขารมณ์
ทิศตะวันออก	อาณาเขตติดต่อกับ	วัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม
ทิศใต้	อาณาเขตติดต่อกับ	วัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม
ทิศตะวันตก	อาณาเขตติดต่อกับ	สวนผักและบ้านประชาชนชุมชนหิมพานต์

สภาพหมู่บ้านโดยรอบบริเวณวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม ประชาชนซึ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ฐานะค่อนข้างยากจนการประกอบอาชีพของประชาชนร้อยละ 10 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 60 เป็นอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 10 ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 20 เป็นอาชีพค้าขายและอาชีพอื่นๆ มีบุคลากรของโรงเรียน แบ่งออกได้ ดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียน 3 คน ครู 34 คน นักการภารโรง 3 คน มีนักเรียนจำนวน 822 คน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546 : 60 - 72) จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์ พ.ศ. 2546 บทสรุปของผู้บริหารในจุดที่ควรพัฒนา คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม และผลงานของโรงเรียนให้ผู้ปกครอง และชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง และหลากหลายวิธีการ เพื่อจะได้มีผลต่อการสนับสนุนโรงเรียนและแก้ปัญหาให้แก่นักเรียนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินภายนอก มาตรฐานด้านผู้บริหาร มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา จุดที่ควรพัฒนา คือ ขยายงานด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนในช่วงแต่ละเดือน หรือสองเดือนให้ชุมชนและผู้ปกครองทราบ นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมตามวันสำคัญๆ อยู่แล้วก็จะทำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะ คือ โรงเรียนอาจจะมียุทธศาสตร์ วารสาร สารจากผู้อำนวยการถึงผู้ปกครอง ชุมชน ก็จะเป็นจุดเด่นของโรงเรียนอย่างมาก และมาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จุดที่ควรพัฒนา คือ ขาดหลักสูตรเสริมที่เป็นของโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับผู้เรียนและชุมชน ข้อเสนอแนะ คือ ถ้า

โรงเรียนได้ร่วมมือกับชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนสร้างหลักสูตรระยะสั้น โดยมีชุมชนเป็นวิทยากรด้วยให้กับเด็กหลายๆ หลักสูตร ก็จะเป็นประโยชน์กับเด็กมากยิ่งขึ้น

2. การบริหารจัดการโรงเรียนเทศบาล

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2547 : 3 - 5) มีแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2545 - 2559 ให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพคนในท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการ วิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมและประเทศชาติ ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

ภารกิจจัดการศึกษาท้องถิ่น

1. การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งหวังพัฒนาความพร้อมแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เต็มตามศักยภาพและมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและวางรากฐานชีวิต การเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน รวมทั้งให้สามารถค้นพบความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของตนเองด้านวิชาการ วิชาชีพ ความสามารถในการประกอบกิจการอาชีพ และทักษะทางสังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมและมีความสำนึกในความเป็นไทย

3. การจัดบริการให้ความรู้ด้านอาชีพเป็นการจัดบริการและหรือส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชน รวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

4. การจัดการส่งเสริมกีฬา นันทนาการและกิจกรรมเด็กและเยาวชนเป็นการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการศึกษา นันทนาการ กิจกรรมเด็กและเยาวชน แก่เด็กและเยาวชนประชาชนทั่วไปอย่างหลากหลาย

5. การดำเนินงานด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นการดำเนินงานด้านกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุน อนุรักษ์ ศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นเอกลักษณ์ความเป็นไทยของท้องถิ่น

โรงเรียนเทศบาลเป็นโรงเรียนมีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งดำเนินกิจการตาม

นโยบายของสำนักการศึกษา สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ งบประมาณส่วนใหญ่ในการดำเนินงานของโรงเรียนเทศบาลได้รับจากเงินอุดหนุนการศึกษาของงบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณการจัดการศึกษาของเทศบาลแต่ละแห่งเพื่อสนับสนุนในการบริหารโรงเรียนนอกจากมีผู้บริหารโรงเรียนแล้วมี นายกเทศมนตรี คณะเทศมนตรี ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา เป็นผู้บังคับบัญชา ควบคุมดูแลการบริหารโรงเรียน

สำนักการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์ (2542 : 3) สำหรับงานบริหารโรงเรียนเทศบาล สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้มอบหมายให้เทศบาลซึ่งเป็นหน่วยงานการปกครองของท้องถิ่นเป็นผู้จัดการศึกษาระดับก่อนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ประสานงานและกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาของเทศบาล โดยยึดแผนการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยตั้งเป้าหมายจะส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนฝึกรวม ส่งสอนให้นักเรียนมีความประพฤติดี (วินัยดี) มีความรู้ดี (มีวิชา) มีสุขภาพพลานามัยดี (กีฬาเด่น) และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลัก นอกจากจะสนับสนุนท้องถิ่นทางด้านงบประมาณและวิชาการแล้ว นโยบายสำคัญประการหนึ่ง คือ จะส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาท้องถิ่นให้มากขึ้น (เป็นโรงเรียนของชุมชน) จากเป้าหมายดังกล่าวจึงกำหนดเป็นคำขวัญในการบริหารโรงเรียนเทศบาลว่า “วินัยดี มีวิชา กีฬาเด่น เป็นโรงเรียนของชุมชน” เพื่อให้ผู้บริหารและผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องได้ยึดถือปฏิบัติ

โรงเรียนเทศบาลในสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย และระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งดำเนินกิจการตามนโยบายของสำนักการศึกษา สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ งบประมาณส่วนใหญ่ในการดำเนินงานของโรงเรียนเทศบาลได้รับจากเงินอุดหนุนการศึกษาของงบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณการศึกษาของเทศบาลแต่ละแห่งสนับสนุน ในการบริหารโรงเรียนนอกจากมีผู้บริหารโรงเรียนแล้วยังมีหัวหน้าหรือผู้อำนวยการสำนักการศึกษา ปลัดเทศบาล และคณะเทศมนตรี เป็นผู้บังคับบัญชา ควบคุมดูแลการบริหารโรงเรียน

การบริหารจัดการโรงเรียนเทศบาล สรุปได้ว่า ตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภารกิจจัดการศึกษา คือ การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการบริการให้ความรู้ด้านอาชีพ การส่งเสริมกีฬา กิจกรรมนันทนาการแก่เด็กและเยาวชน และส่งเสริมด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับงานบริหารโรงเรียนเทศบาล ได้มอบหมายให้เทศบาลซึ่งเป็นหน่วยงานการปกครองของท้องถิ่นจัดการศึกษาในระดับก่อนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็น

หลัก และยึดในคำขวัญในการบริหารโรงเรียนเทศบาลว่า “วินัยดี มีวิชา กีฬาเด่น เป็น โรงเรียนของชุมชน”

3. ขอบข่ายของการบริหารงานโรงเรียนเทศบาล

การบริหารโรงเรียนเทศบาลเป็นการดำเนินการจัดกิจกรรมที่ควรปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนเทศบาลจึงเป็นภารกิจที่กว้างขวาง และหลากหลาย ดังนั้นการกำหนดขอบข่ายของการบริหารงานโรงเรียนเทศบาลจึงมีนักวิชาการทางการศึกษา และหน่วยงานศึกษามองไว้หลายแง่มุม

วิจิตร ศรีสอ้าน ทองอินทร์ วงศ์โสธร และคณะ (2535: 72) ได้กำหนดภารกิจการบริหารโรงเรียนเป็น 5 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานธุรการ และการเงิน งานกิจการนักเรียน และงานความสัมพันธ์กับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 6) ได้กำหนดงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษาออกเป็น 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงิน และพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักการศึกษา สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ (2542 : 94) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียนเทศบาลนครนครสวรรค์ ประกอบด้วยงานหลัก 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการ การเงิน พักดู งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน

จากขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียนดังกล่าว มีความสอดคล้องกับขอบข่ายการบริหารงานของสำนักการศึกษา คือ งานความสัมพันธ์กับชุมชน และการลักษณะของงานนั้นจักรกฤษณ์ สุวรรณโท (2538 : 18 - 20) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือ การสนับสนุน และความช่วยเหลือ ได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไปแล้วงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีขอบข่ายครอบคลุมงาน ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกับชุมชน อันจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น

2. การให้บริการแก่ชุมชน คือ การให้บริการในด้านต่างๆ แก่ชุมชนตามกำลังความรู้ความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้

3. การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนมีความสามารถ และอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้กิจกรรมในข่ายงานนี้ที่โรงเรียนควรปฏิบัติหลายอย่าง

4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน คือ การเปิดโอกาส เชิญชวน หรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

5. การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น คือ การดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการบริหารงาน โรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ มีภารกิจหลัก 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานธุรการ งานการเงินและพัสดุ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งทุกงานมีความสำคัญจะต้องประสานกันอย่างดีจึงจะทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ และประสิทธิภาพขอบข่ายการบริหารงานสถานศึกษาไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก และสิ่งหนึ่งที่กำหนดไว้ตรงกันคือ งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจึงนับว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญของการบริหารงานและการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล ภายในงานความสัมพันธ์กับชุมชนมีขอบข่าย แบ่งออกได้ 5 ด้าน คือ การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน การให้บริการชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่น

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1. ความหมายของชุมชน

ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง มีความหมายที่สัมพันธ์กับอาณาบริเวณ อาณาเขต กลุ่มคน การอาศัยอยู่ร่วมกัน และจารีตประเพณี มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ เช่น

ลำพอง บุญช่วย (2524 : 5) ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง

1. กลุ่มคน
2. อาศัยอยู่ในพื้นที่อันมีขอบเขตโดยเฉพาะ
3. มีประวัติความเป็นมาเหมือนกัน
4. มีความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอย่างเดียวกัน
5. มีความรู้สึกนึกคิด สนใจร่วมกัน

สิริวัฒน์ นิเจนตร (2528 : 2 – 4) ได้กล่าวถึงชุมชนประกอบด้วย โครงสร้างสำคัญ 2 ประการ คือ

1. องค์การทางสังคม (Social Organization) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่รวมกันโดยมีเป้าหมายหรือหน้าที่โดยเฉพาะของกลุ่ม และมีระเบียบแบบแผนที่เป็นของตนเอง

2. สถาบันทางสังคม (Social Institution) หมายถึง แนวทั่วไปในการคิดและการกระทำกิจกรรมพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของคนในสังคมนั้น เป็นเวลานาน

จิรพรรณ กายจนะจิตรา (2530 : 10 – 11) ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มชนที่มีบางสิ่งบางอย่างคล้ายคลึงกันรวมกันขึ้นเป็นชุมชนหนึ่ง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สถาบัน และกลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่เดียวกัน อยู่ภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน

ทนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2534 : 23) ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันในที่ใดที่หนึ่ง โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิดและสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลายๆ สิ่งคล้ายกัน มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกที่ว่าแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น

พนิจดา วีระชาติ (2542 : 14) ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มคนประชาชนจำนวนหนึ่ง หรือสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว ที่มีอาณาเขต มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีคล้ายกัน มีการกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

จากความหมายต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอนอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกันมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ได้ระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน

2. ความสำคัญของชุมชน

จากความหมายของชุมชนซึ่งได้นำเสนอมาแล้วนั้น ย่อมมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนเป็นอันมากในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถานศึกษาให้การศึกษาอบรมและให้ผู้สำเร็จการศึกษาออกไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นๆ อย่างมีความสุขไปรับผิดชอบภาระหน้าที่ต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าและดำเนินงานต่างๆ ไปอย่างเรียบร้อยบรรลุจุดมุ่งหมายตามความต้องการของชุมชนละสังคมนั้นด้วย

สุวัฒน์ มุททเมธา (2528 :41 – 51) ในเรื่องบทบาทความสำคัญของชุมชนต่อโรงเรียน ดังนี้

1. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน การกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียนจะต้องศึกษาทำความเข้าใจจาก
 - 1.1 ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาทั่วไป
 - 1.2 ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาของชาติ
 - 1.3 ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
2. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตร การจัดหลักสูตรของโรงเรียน ซึ่งหมายถึง รูปแบบของกิจกรรม และมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามของผู้เรียนนั้น โรงเรียนจะต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรต่างๆ ซึ่งกำหนดเป็นแผนรวมของชาติ ในการจัดมวลกิจกรรมและประสบการณ์แก่ผู้เรียนในระดับต่างๆ แล้วนำผลการศึกษามาพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิต และความต้องการชุมชนนั้น
3. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาคน อันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น สมาชิกของชุมชนแต่ละคนมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลตามลักษณะของธรรมชาติ โรงเรียนมีหน้าที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้เจริญงอกงาม เป็นไปตามความถนัดของบุคคล จัดแยกคนไปประกอบอาชีพ ทำภารกิจต่างๆ ของชุมชนตามความจำเป็น ตามความต้องการ และความเหมาะสมของชุมชนนั้น ชุมชนแต่ละแห่งจึงมีโรงเรียนประเภทต่างๆ ระดับต่างๆ กันนับตั้งแต่พัฒนาคุณภาพประชากรระดับพื้นฐาน อันได้แก่ ระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาซึ่งเป็นระดับพัฒนาความสามารถเฉพาะอย่าง และความชำนาญเฉพาะอย่าง จัดวิชาให้เรียนแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง หรือจัดวิชาต่างๆ ให้เรียนแห่งเดียวกันแล้วแต่ความต้องการ และความเหมาะสม
4. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ชุมชนแต่ละแห่งมีปัญหาในเรื่องการดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่แตกต่างกันไป ปัญหาต่างๆ ของชุมชน โรงเรียนมีส่วนสำคัญในการที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นได้โดยใช้กระบวนการของการให้การศึกษอบรมปัญหาในด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น
 1. ปัญหาเรื่องการทำงานและการประกอบอาชีพ
 2. ปัญหาเรื่องรายได้ รายจ่าย
 3. ปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัยและการบริโภค

4. ปัญหาเรื่องการดำรงชีวิตอย่างประชาธิปไตย
5. ปัญหาการใช้เวลาว่าง
6. ปัญหาเรื่องการอนุรักษ์ และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ
7. ปัญหาการประสานสามัคคี

5. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนโดยการนำความเปลี่ยนแปลงในชุมชน โรงเรียนต้องเป็นผู้นำชุมชน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน โรงเรียนจึงต้องพิจารณาจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับชุมชนให้ชุมชนเข้าใจ และมองเห็นความสำคัญที่จะนำไปเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพต่างๆ ในชุมชนให้ดีขึ้น

6. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นแหล่งปฏิบัติชีวิตที่แท้จริงของนักเรียน การเรียนรู้ชีวิตของนักเรียนในห้องเรียน หรือโรงเรียนเป็นการเรียนรู้ในขอบเขตจำกัด และในช่วงเวลาหนึ่งของการศึกษาในโรงเรียนเท่านั้น แต่ชีวิตในชุมชนอันกว้างใหญ่ และสลับซับซ้อนนั้น เป็นชีวิตที่ผู้เรียนจะต้องเผชิญตลอดไป การจัดการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจะต้องสัมพันธ์สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เพื่อนักเรียนจะได้นำผลการเรียนทำกิจกรรมอยู่เฉพาะในห้องเรียน หรือโรงเรียนเท่านั้น โรงเรียนต้องดื่อนำนักเรียนออกสู่ชุมชนบ้างศึกษาชุมชนบ้างในแง่มุมต่างๆ เท่าที่จำเป็นและเหมาะสมในการที่จะเรียนรู้ตามวัยและความสามารถ

7. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนให้มีประโยชน์ ชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรต่างๆ มากมาย ทั้งทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้ โรงเรียนจะต้องพิจารณานำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา

8. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องกันไปเพื่อชีวิตที่ดีของผู้เรียนและชุมชน โรงเรียนไม่เพียงแต่พัฒนาคน แต่ต้องพัฒนาชุมชนและสังคมควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างราบรื่น มีสมดุลในชีวิต การพัฒนาใดๆ ในโรงเรียนจึงควรมุ่งไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงในชุมชนควบคู่กันไปด้วยเพื่อการเปลี่ยนแปลงบุคคลและชุมชนไปพร้อมๆ กัน

9. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะอนุรักษ์ และถ่ายทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนจะต้องศึกษาสถานที่ตั้งของโรงเรียนว่าอยู่ในชุมชนที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมและมีระเบียบแบบแผนประเพณีเป็นอย่างไรวัฒนธรรม และประเพณีในชุมชนนั้นแตกต่างจากประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของส่วนอื่นและส่วนรวมอย่างไร สิ่งที่แตกต่างกันนั้นมี

ประโยชน์หรือไม่เพียงใด ควรส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไร อะไรที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สมควรแก่การอนุรักษ์เพื่อเป็นมรดก โรงเรียนจะต้องนำมาพิจารณา เพื่อหาวิธีการในการปรับปรุงส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน

10. ชุมชนมีบทบาท และความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่ชุมชนจะช่วยเหลือส่งเสริม สนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ โรงเรียนเป็นสถาบันของการศึกษาของชุมชน โรงเรียนต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชนและได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน ในเรื่อง การเงิน วัสดุอุปกรณ์และสิ่งต่างๆ ตลอดจนแรงกาย แรงใจ จากประชาชนในชุมชนนั้นด้วย การได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงให้เห็นว่า ชุมชนนั้นสนใจโรงเรียน เอาใจใส่สนับสนุนโรงเรียนและถือว่าโรงเรียนเป็นสมบัติอันมีค่าและสำคัญของชุมชน

11. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อ โรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของ หน่วยงานองค์การ และสถาบันต่างๆ รวมทั้งตัวโรงเรียนเองด้วยโรงเรียนทำหน้าที่เป็นสถาบันที่ให้การศึกษแก่ประชาชนร่วมกับหน่วยงานหรือสถาบันอื่นๆ การที่โรงเรียนจะทำหน้าที่ของตนให้สำเร็จไปด้วยดีนั้น โรงเรียนจะต้องประสานสัมพันธ์ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อประโยชน์ของการศึกษา

12. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการควบคุมและสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียน โรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน มีหน้าที่สำคัญทางการให้การให้การศึกษา ผู้ที่เข้าศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนก็คือสมาชิกหรือประชากรในชุมชนนั้นๆ

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์ (2540 : 69 – 90) กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน
2. บทบาทในการสนับสนุนภารกิจหลักของโรงเรียน เช่น
 - 2.1 บทบาทของผู้ปกครองต่อการเรียนการสอน
 - 2.2 การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่โรงเรียน
3. บทบาทในการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน

พนิจดา วีระชาติ (2542 : 43) ในความสำคัญของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน ถือว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชน ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องคล้อยตามชุมชน เมื่อชุมชนเปลี่ยนแปลงไป แต่ในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ต้องเป็นผู้นำชุมชนด้วย ในฐานะที่โรงเรียนเป็นผู้เตรียมให้สมาชิกของชุมชนให้มีความเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้น โดยชุมชนส่งสมาชิกมาศึกษาในโรงเรียนและโรงเรียนก็ให้ความรู้ ฝึกอบรม ด้านวิชาการ ทักษะประสบการณ์ คุณธรรมจริยธรรม แล้วส่งกลับ

ไปสู่ชุมชน บุคลากรในโรงเรียนก็ต้องปฏิบัติงานเพื่อชุมชนเช่นเดียวกับบุคคลในชุมชนก็ต้องช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุน ร่วมมือในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาของโรงเรียนในของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า

สรุปได้ว่า ความสำคัญของชุมชน เป็นบทบาทที่สำคัญของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนกำหนดหรือร่วมกันพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน อันจะนำไปให้โรงเรียนพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ นำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งมีจิตสำนึกในการรักท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเอง โดยที่ชุมชนจะส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่างๆ

3. ความจำเป็นที่โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชน

โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันทั้งสองฝ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน กิตติมาปริดิติก (2529 : 350) ได้กล่าวถึงเหตุผลที่สนับสนุนให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนในชุมชนเนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชนจึงมีหน้าที่พัฒนาคนให้มีความสามารถที่จะออกไปสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนในสังคมจึงเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนทีมาจากครอบครัวต่างๆ หล่อหลอมพฤติกรรมเด็กให้ตามความต้องการของสังคม
3. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมศาสตร์สาขาต่างๆ พร้อมทั้งจะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่แก่นักเรียนที่จะไปเป็นสมาชิกของชุมชน
4. โรงเรียนเป็นแหล่งปลูกฝัง และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของชาติของอนุชนรุ่นหลังจึงจำเป็นต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ต้องการ
5. โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชนและเป็นทรัพย์สินสมบัติของส่วนร่วมในชุมชนมีอาคารบริเวณเพียงพอที่จะบริการชุมชน

หวน พินธุพันธ์ (2528 : 75 – 77) กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พอจะแยกกล่าวเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน เพราะโรงเรียนให้การศึกษแก่แก่นักเรียนทีมาจากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ นักเรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันนักเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองของนักเรียนด้วย

บุคคลในชุมชนก็จะดำรงชีวิตตามนักเรียนไปด้วย จึงถือว่าโรงเรียนให้การศึกษาโดยทางอ้อมแก่บุคคลในชุมชนนั่นเอง

2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ให้ประชาชนยอมรับว่าสถาบันหรือโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญของชุมชน เป็นสิ่งมีค่าของทุกคน ช่วยทำให้การเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ดังนั้นประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของโรงเรียนยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือโรงเรียนอาจจะเป็นเงิน วัสดุสิ่งของ แรงงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน

3. ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกัน และกันเพราะโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันดี แต่ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กันจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น โรงเรียนและครูถูกกล่าวหาบ้าง ตำหนิบ้าง

4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษาในชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีผู้มีปัญหาไม่เข้าใจการศึกษาไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนไม่ให้ความร่วมมือทางโรงเรียน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน เพราะการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชนจะต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน จะต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนได้ และนอกจากโรงเรียนให้การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลแล้วยังมุ่งพัฒนาชุมชนไปด้วย ดังนั้นหลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียนจะต้องได้รับการปรับปรุงตามความต้องการของชุมชนด้วย

6. เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรต่างๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล สถาบัน และวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมายด้วยกัน ทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้ขอย่นนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโรงเรียนได้

7. ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดีทั้งในด้านปัญหาของชุมชน ความต้องการของชุมชน ทรัพยากรในชุมชน เพื่อโรงเรียนจะได้แก้ปัญหาของชุมชน และปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับชุมชน

8. โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนในชุมชน โรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชนโรงเรียนจึงมีหน้าที่ในการรับผิดชอบในการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถพอสมควรก่อนปล่อยให้คนเหล่านั้นออกไปเป็นสมาชิกของสังคม

9. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนอย่างมากรองจากครอบครัว เด็กอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานใน

สภาพแวดล้อมที่ดี โรงเรียนจึงสามารถเปลี่ยนแปลงและหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของสังคมได้มาก

10. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาวิชาต่างๆ โรงเรียนจึงพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมให้มีคุณค่าแก่นักเรียนออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีครูที่ดี มีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

11. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดคตินิยมวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนทั้งโรงเรียนและชุมชนมีหน้าที่ฟื้นฟูและรักษาเพื่อให้ชุมชนเข้าใจความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ

12. โรงเรียนเป็นศูนย์อบรมของชุมชน โรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชน โดยส่วนร่วมสามารถที่จะให้อาการและบริการที่เป็นที่ประชุมและประกอบพิธีต่างๆ ได้

13. โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน พัฒนาคอนให้เป็นคนดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนกับชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์กัน เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อดำรงชีวิตที่ดีในชุมชน และโรงเรียนยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนด้วย โรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีหลายประการด้วยกันคือ การศึกษาในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันกับบุคคลในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำให้ครูกับผู้บริหาร นักเรียน และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่มีปัญหาต่อการศึกษาเพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนในชุมชน โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาวิชาต่างๆ โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม โรงเรียนเป็นศูนย์ยอมรับของชุมชน และโรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน

4. หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สตูพส์ และแรฟเฟอร์ตี (Stoops and Rafferty. 1961: 515 – 519, อ้างถึงใน กิติมา ปริดีดิลก. 2532: 243) ได้สรุปหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับชุมชนไว้ 5 ประการ คือ

1. ต้องมีทั้งการให้และการรับข่าวสารต่อชุมชนคือ บุคลากรในโรงเรียนจะต้องทราบความเป็นไปของชุมชน และในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ต้องแถลงให้ประชาชนทราบถึงปัญหาและวิธีการดำเนินงานของโรงเรียน

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะได้ผลคืออยู่ที่การใช้วิธีการหลายอย่างในเวลาเดียวกัน

3. ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนให้มากที่สุด
4. งานที่จัดทำให้กับชุมชน ควรเป็นงานที่กระทำอย่างต่อเนื่องกัน
5. โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่น่าสนใจและง่ายต่อการเข้าใจ

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2529: 139 – 140) มีความเห็นว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับชุมชนให้ได้ดีนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องยึดหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักความบริสุทธิ์ใจ (Integrity Principle) ตามหลักนี้ผู้บริหารโรงเรียนพึงให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวแต่ละอย่างของการจัดการ และการบริหารโรงเรียนแก่ประชาชนในชุมชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ไม่คิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงไม่ปิดบัง ซ่อนเร้นข้อมูลที่เผยแพร่ส่วนหนึ่งส่วนใดให้ประชาชนในชุมชนเกิดความลังเลสงสัยไม่เชื่อใจ เพราะจะเป็นสาเหตุให้เกิดสภาวะที่หมดศรัทธาและคลายความร่วมมือด้วย

2. หลักความต่อเนื่อง (Continuity Principle) การบริหารความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงความสืบเนื่องที่ต้องกระทำติดต่อกันไปไม่ขาดตอน ทั้งนี้เพื่อกระชับความสัมพันธ์ภาพให้แน่นอนอยู่เสมอ แม้ว่าได้รับความร่วมมือ ในส่วนหนึ่งส่วนใดแล้วก็ไม่ได้หมายความว่าความสัมพันธ์จะหยุดเพียงแค่นั้น โอกาสที่จะให้ความร่วมมือยังดำเนินต่อไปไม่หยุดยั้ง

3. หลักครอบคลุมในเนื้อหา (Coverage Principle) ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนควรคำนึงถึงการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนในทุก ๆ ด้านให้ประชาชน ในชุมชนได้ทราบเพื่อประชาชนได้ภาพการบริหารงานโรงเรียนที่ชัดเจนที่สุดและเพียงพอ

4. หลักความเรียบง่าย (Simplicity Principle) การบริหารงานความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน ในหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงความเข้าใจได้ ซึ่งหมายถึง การใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเป็นภาษาที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าใจชัดเจน การใช้กราฟ แผนภูมิ แบบจำลอง หรือลักษณะการสื่อสารอย่างอื่นที่ประชาชนไม่คุ้นเคย อาจทำให้เกิดความคลุมเครือ ไม่เข้าใจจะเป็นเหตุให้ขาดภาพรวมเกี่ยวกับโรงเรียนรวมทั้งขาดความร่วมมืออันดีด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาต่างประเทศปะปนเข้ามาในการเผยแพร่ข่าวสารเป็นอย่างยิ่ง

5. หลักสร้างสรรค์ (Creativeness Principle) ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงการเสนอข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและของโรงเรียนเป็นส่วนรวม พึงละเว้นการเสนอข่าวสารที่ เกี่ยวข้องกับปัญหาส่วนตัวของครูอาจารย์หรือผู้บริหารรวมทั้งเสนอข่าวสารที่ก่อให้เกิด ความอ่อนแอ หมด

หวัง หรือหมกมุ่นใจให้ประชาชนทราบ เพราะข่าวสารดังกล่าว ซึ่งเป็น เรื่องส่วนตัวไม่มีลักษณะในการสร้างสรรค์แต่อย่างใด

6. หลักปรับตัว (Adaptability Principle) ตามหลักการนี้ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนต้องคำนึงความแตกต่างของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นในด้านภาษา สภาพสติปัญญาพื้นฐานความรู้ ความเชื่อ และเจตคติ การจัดเสนอข่าวสารออกเผยแพร่ หรือ การมีปฏิสัมพันธ์กันจะต้องไม่ขัดกับลักษณะดังกล่าวแต่ต้องปรับวิธีการให้คล้อยตามกัน

7. หลักยืดหยุ่น (Flexibility Principle) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักการนี้ ผู้บริหารต้องคำนึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า เศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม เจตคติ ความต้องการ และความสนใจในการร่วมมือกับทางโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องใจเย็น สามารถปรับยืดหยุ่นในวิธีการได้อย่างเหมาะสม

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525 : 27 อ้างถึงใน กิตติมา ปรีดีคิลิก 2532: 243) ได้กล่าวถึงหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า ควรมีดังนี้

1. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไป ตรงมา และเชื่อถือได้
2. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
3. ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย
4. ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน
5. ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์มิใช่ทำลายภาพพจน์โรงเรียนและชุมชน
6. ต้องดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพของชุมชน
7. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาวะวิธีการและโอกาส
8. ควรคำนึงถึงความต้องการที่เกี่ยวกับความเจริญขององคกรของแต่ละคน และการพัฒนาสังคมและชุมชนไปพร้อม ๆ กัน
9. ควรใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารสองทางในการสร้างความสัมพันธ์ชุมชน
10. ใช้วิถีทางประชาธิปไตยในการดำเนินงาน

พิสิฐ พิษณานนท์ (2530: 108) กล่าวถึงหลักการสร้างความสัมพันธ์ว่า ควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. จัดตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นให้มากที่สุด
2. ผู้บริหาร โรงเรียน และครูควรมีความอ่อนน้อม มารยาทดี ไม่ดูหมิ่นประชาชนให้ความช่วยเหลืออย่างจริงใจ และยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นอย่างจริงใจ
3. ผู้บริหาร โรงเรียน และครูไม่ควรประพฤติตนแบบยกตนข่มท่าน แต่ควรยกย่องให้เกียรติแก่ประชาชนเท่าที่เป็นจริง การยกย่องให้เกียรติเกินความเป็นจริงนั้นมีโอกาสที่จะทำให้

ผู้ถูกยกย่องเกิดผลเสียได้ เช่น ทำให้เกิดความหลงตัวเอง ในบางครั้งถ้ายกย่องเกินความจริงอาจถูกผู้ถูกยกย่องคิดว่าเป็นการดูถูกเขาได้

4. ผู้บริหารโรงเรียน และครู ควรรู้และเลือกทำความเข้าใจในธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้จะต้องรู้ถึงค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ของท้องถิ่นนั้นด้วย
5. ผู้บริหารโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียน และครูควรรู้และเลือกกาลเทศะให้ถูกต้องแก่โอกาสตามควรด้วย
6. ผู้บริหารโรงเรียน และครูควรยกเว้นการกระทำใด ๆ ที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ตัวเอง

กิตติมา ปริศิตติก (2532 : 244-245) สรุปหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ดังนี้

1. ยึดหลักมนุษยสัมพันธ์ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ต้องอาศัยหลัก มนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างมาก บุคลากรในโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี
2. ยึดหลักความจริงใจหรือความบริสุทธิ์ใจ ข้อความใดๆ ที่จะเผยแพร่สู่ประชาชนย่อมจะมีความเชื่อถือได้ ตรงไปตรงมามากที่สุด และไม่ควรมีอะไรปิดบังภายในโรงเรียน
3. ยึดหลักความซื่อสัตย์ บุคลากรในโรงเรียนควรมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และการทำงานควรให้ประชาชนหรือกรรมการสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ
4. ยึดความคงเส้นคงวา หมายถึง ความสม่ำเสมอในการทำงาน การติดต่อสัมพันธ์กับคน
5. ยึดความเสียสละ บุคลากรทุกคนในโรงเรียน ควรมีความเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชน
6. ยึดความอดทน บุคลากรในโรงเรียนจะต้องมีความอดทนเป็นอย่างมากในการดำเนินงานของโรงเรียนและการติดต่อกับชุมชน
7. ยึดความยืดหยุ่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรมีลักษณะโอนอ่อนผ่อนปรน การดำเนินงานควรมีการยืดหยุ่นตามสถานการณ์และเวลา
8. ยึดความต่อเนื่อง การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ย่อมต้องอาศัยเวลา ในการดำเนินงานที่ต่อเนื่องกัน และจำเป็นต้องมีตลอดไป
9. ยึดการครอบคลุมเนื้อหา การสร้างความสัมพันธ์จะต้องครอบคลุมลักษณะงานและขอบข่ายของโรงเรียน ในทุกๆด้านอย่างเพียงพอ มิใช่มุ่งไปในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ
10. ยึดความเรียบง่ายการนำเสนอของโรงเรียนต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้านใดควรคำนึงถึงความเรียบง่าย สื่อสัมพันธ์กันเข้าใจ

11. ยึดการสร้างสรรคเป็นหลักการที่โรงเรียนต้องมุ่งที่จะกระทำเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

12. ความสามารถในการปรับตัว การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในแต่ละโอกาส และแต่ละสภาพปัญหา

หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541:20) ที่ได้กำหนดไว้ดังนี้ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจและตรงไปตรงมา การติดต่อกับชุมชนต้องมุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี ดำเนินการต่อเนื่องตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน สร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน ใช้วิธีการดำเนินงานง่ายๆ และเป็นกันเองกับประชาชนใช้วิธีการดำเนินการให้หลากหลายที่เหมาะสมกับสภาพแต่ละชุมชนให้เกียรติและยกย่องชุมชน ที่ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ และใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ โดยการให้ประชาชนได้มีบทบาทมากที่สุด

พินดา วีระชาติ (2542 : 55) ได้กล่าวถึงหลักการที่โรงเรียน หรือครูภายในโรงเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนได้ดังนี้

1. สนับสนุน และหาช่องทางให้ผู้ปกครองมาร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมครูและผู้ปกครอง
2. พยายามประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอยู่เสมอเป็นระยะ
3. รับฟังทัศนคติและความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง และพร้อมที่จะปรับปรุง
4. เข้าใจความต้องการของชุมชนและสังคม
5. มีความตื่นตัวที่จะพัฒนาโรงเรียนและพัฒนาท้องถิ่นอยู่เสมอ
6. พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอยู่เสมอ
7. พยายามใช้ทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียน
8. ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ ลดความขัดแย้งระหว่างโรงเรียน วัด และบ้าน

สรุปได้ว่าต้องยึดหลักการสำคัญๆ ดังนี้ คือ ต้องมีความบริสุทธิ์ และตั้งใจจริงในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมงานทุกด้าน ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และทั้งให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชนด้วย ต้องศึกษาและเรียนรู้วิถีชีวิตตลอดจนความเปลี่ยนแปลงและสิ่งแวดล้อมของชุมชน และสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมในชุมชน และต้องยึดหลักมนุษยสัมพันธ์ ตลอดจนดำเนินการทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

5. รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้มีนักวิชาการได้ให้หลักการที่สำคัญ และเป็นสิ่งที่ต้องมีการเตรียมการวางแผนและดำเนินการ ผู้บริหารจึงควรตระหนักในเรื่องนี้ อย่างระมัดระวัง จริงจัง จริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับ หวน พิณรุฬห์ (2528 : 103 – 112) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน นับว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้อย่างดี ถ้าโรงเรียนสามารถเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียนได้ และในการเชิญนั้นอาจเชิญได้ในกรณีต่างๆ กัน ดังนี้

- 1.1 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาโรงเรียนเพื่อประชุมชี้แจงนโยบายของโรงเรียน
- 1.2 เชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมาประชุม เพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน
- 1.3 เชิญประชาชนในชุมชนมาประชุมร่วมกันกับครูในโรงเรียน เพื่อการพัฒนาชุมชน
- 1.4 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาพบปะสังสรรค์กับครูในโรงเรียน
- 1.5 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาชมนิทรรศการผลงานของนักเรียนที่ได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.6 ทางโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีระหว่างผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนกับครูและนักเรียน
- 1.7 เชิญแม่ของนักเรียนมาร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความกตัญญูต่อกับแม่ของตน

นอกจากนี้ถ้าโรงเรียนได้จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้น โดยมีผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนเป็นสมาชิก ก็อาจจะเชิญสมาชิกสมาคมมาโรงเรียนเพื่อประชุม ชมนิทรรศการ ชมกิจการ หรือร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้น บางโรงเรียนก็มีกรรมการศึกษาด้วย ทางโรงเรียนก็อาจจะเชิญมาโรงเรียนได้เช่นเดียวกับสมาชิกสมาคมผู้ปกครองและครู จึงเห็นได้ว่าการเชิญผู้ปกครองนักเรียนประชาชน มาโรงเรียนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ นั้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้มากที่สุดทีเดียว

2. การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อีกวิธีหนึ่ง เพราะจะทำให้ผู้ปกครองได้ทราบว่าเด็กที่โรงเรียนเป็นอย่างไร เปรียบเทียบกับที่อยู่ที่บ้านแล้วแตกต่างกันหรือไม่ ถ้าแตกต่างกันจะได้หาแนวทางแก้ไข

หรือแจ้งให้ทางโรงเรียนทราบด้วย การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบนั้น มีเรื่องที่จะรายงานอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

- 2.1 การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ
- 2.2 การรายงานความประพฤติของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ
- 2.3 การรายงานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ และทาง

ผู้ปกครองก็รายงานให้ทางโรงเรียนทราบด้วย

3. โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนสิ่งที่โรงเรียนจะให้ความช่วยเหลือชุมชนนอกเหนือจากการสอนในโรงเรียน มีมากมายหลายประการด้วยกัน ดังนี้

- 3.1 นำนักเรียนออกไปช่วยพัฒนาชุมชน
- 3.2 โรงเรียนจัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่

ประชาชนในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ปรับปรุงอาชีพของตนให้ดีขึ้น หรือได้ฝึกอาชีพใหม่ๆ

3.3 โรงเรียนให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้และเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ชุมชน

3.4 ทางโรงเรียนจัดให้มีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นที่ชุมชนควรได้รับการพัฒนา

3.5 ทางโรงเรียนร่วมกับหน่วยราชการอื่น เช่น สถานีอนามัยตำบล เกษตรอำเภอ สถานีตำรวจ เป็น

4. โรงเรียนขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชน เมื่อโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนแล้ว โรงเรียนก็ขอความร่วมมือจากชุมชนรวมทั้งการขอความร่วมมือจากชุมชนได้ คือ เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั่นเอง สิ่งที่โรงเรียนจะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากชุมชนนั้น พอจะดำเนินการได้ ดังนี้

4.1.ขอความช่วยเหลือทางการเงินกับชุมชน ถ้าหากประชาชนในชุมชนมีฐานะทางการเงินดีพอสมควร เช่น พ่อค้า นายธนาคาร ข้าราชการ ก็คงจะขอความช่วยเหลือทางการเงินได้ แต่ถ้าเป็นกรรมกรหาเช้ากินค่ำก็ไม่ควรไปรบกวนอย่างยิ่ง ดังนั้น เรื่องนี้จะต้องอยู่ที่ดุลพินิจของทางโรงเรียนด้วย

4.2.ขอความช่วยเหลือทางด้านวัสดุอุปกรณ์ทั้งอาหารการกินจากชุมชน ถ้าหากประชาชนในชุมชนมีอาชีพทางเกษตรกรรม อาจจะขอข้าวสารพืชผักผลไม้สำหรับทำอาหารให้นักเรียนรับประทาน ส่วนประชาชนตามร้านค้าในตลาดอาจจะขอกระดาษสี เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆเพื่อใช้ในโรงเรียน เป็นต้น

4.3. ขอความร่วมมือในด้านแรงงานจากประชาชนในชุมชนถ้าหากประชาชนไม่มีเงินหรือวัสดุอุปกรณ์จะช่วยเหลือโรงเรียนได้ ก็อาจจะซ่อมแซมอาคารเรียนให้ ช่วยสร้างรั้ว ช่วยทำอุปกรณ์การสอน ซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือทางด้านแรงงานนั่นเอง ดังนั้น การขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนนั้น มิใช่ขอเงินและอุปกรณ์เท่านั้น เพราะบางชุมชนปรากฏว่าประชาชนยากจน ถ้าหากประชาชนพอมีเวลาว่างก็อาจจะขอให้มาช่วยงานของโรงเรียนดังกล่าวแล้วข้างต้นได้

4.4. ขอความร่วมมือด้านคำปรึกษาหรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียนจากประชาชนในชุมชน ดังได้กล่าวในเรื่องการเชิญผู้ปกครองหรือประชาชนมาประชุมที่โรงเรียนเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งถือเป็นการร่วมมือจากประชาชนในชุมชนเช่นกัน

5. บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่โรงเรียนแก่ชุมชน การบริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะประชาชนจะได้มีโอกาสใช้อาคารสถานที่หรือเข้ามาโรงเรียนได้โดยไม่ถูกหวงห้าม ดังนั้นโรงเรียนควรจะบริการสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชนในสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

5.1. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนในการจัดงานต่างๆ

5.2. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่เพื่อประชุม

5.3. จัดบริการห้องสมุดแก่ประชาชนในชุมชน คือ ให้ประชาชนในชุมชนมาอ่านหนังสือหรือยืมหนังสือในห้องสมุดได้ และทางโรงเรียนอาจบริการห้องสมุดในวันเสาร์ – อาทิตย์ด้วยจะดีมาก

5.4. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สนามกีฬาของโรงเรียน ในการออกกำลังกายเล่นกีฬาต่างๆ

6. การใช้ทรัพยากรในชุมชน อันที่จริงทรัพยากรในชุมชนที่จะนำมาใช้ในโรงเรียนหรือโรงเรียนจะใช้มีมากที่สุดทีเดียว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทที่เป็นองค์กรหรือสถาบันต่างๆ และทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจะใช้ทรัพยากรในชุมชนประเภทต่างๆ เหล่านี้จะได้ดังต่อไปนี้

6.1. นำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน

6.2. เชิญบุคคลในชุมชนมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน

6.3. นำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ตามสถาบันต่างๆ

6.4. ศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้นักเรียนรักท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้น และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านจะช่วยรักษาไว้ ทั้งยังให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย

7. การออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งพอจะแยกได้ออกเป็น 2 ข้อด้วยกันคือ

7.1. ครูใหญ่ออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมให้คณะครูออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนด้วย การที่ครูใหญ่หรือคณะครูออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนนั้น จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้เกิดการปรึกษาหารือกันในด้านต่างๆ

7.2. การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น ทางวัดจัดงานประจำปี จัดพิธีเวียนเทียนวันวิสาขบูชาทางโรงเรียนก็พานักเรียนไปช่วยงานหรือร่วมพิธี นอกจากนี้ถ้าประชาชนในชุมชนมีงานศพ งานอุปสมบท งานทำบุญ ครูใหญ่หรือคณะครูก็ควรไปร่วมงานด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนี้จะทำให้ครูได้พบปะพูดคุยกับบุคคลต่างๆ หลายฝ่ายอีกด้วย

8. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับประชาชนในชุมชนนั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างดียิ่ง เพราะเป็นการเสนอให้ประชาชนทราบกิจการของโรงเรียน หรือมองโรงเรียนในแง่ดี ดังนั้น การประชาสัมพันธ์โรงเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ ซึ่งโรงเรียนจะดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

8.1. จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน ซึ่งถือว่าการประชาสัมพันธ์แบบเป็นทางการ (Formal) โรงเรียนอาจทำง่ายๆ เป็นแผ่นพับแล้วถ่ายเอกสารหรือโรเนียวก็ได้ แล้วฝากนักเรียนไปแจกผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็จะทราบข่าวสารหรืองานกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

8.2. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียน เพื่อตอบข้อมูลและให้ความสะดวกแก่ประชาชนและผู้ปกครองนักเรียนที่มาติดต่อโรงเรียน อาจจะเขียนว่า “ติดต่อสอบถาม” หรือ “ประชาสัมพันธ์” ก็ได้ โดยจัดไว้ในที่เห็นได้ง่าย บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่จะต้องมีกิจกรรมรยาทสุภาพเรียบร้อย มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และพร้อมที่จะช่วยเหลือและให้ความสะดวกแก่ผู้อื่นอยู่เสมอ

8.3. จัดเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลของโรงเรียนทางสื่อมวลชน เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

8.4. ให้นักเรียนทราบข่าวสารของโรงเรียนที่ถูกต้อง เพื่อให้นักเรียนจะได้ช่วยเผยแพร่ข่าวสารให้ผู้ปกครองและประชาชนทราบต่อไป

8.5. ให้ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ คณงานการโรงเรียน ได้ทราบข่าวของโรงเรียนที่ถูกต้อง ด้วยถ้าหากผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนมาติดต่อโรงเรียน

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2540: 124) ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชน ได้ทราบถึงการดำเนินงานและ โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้ชุมชนได้รู้ถึงปัญหาและความต้องการของโรงเรียน
2. คณะกรรมการเกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียน นับเป็นช่องทางหนึ่งของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คณะกรรมการประกอบด้วยผู้นำของชุมชน
3. สมาคมผู้ปกครองและครู เป็นรูปแบบดั้งเดิมของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารควรปรับปรุงความสัมพันธ์นี้ให้โรงเรียนเป็นผู้ให้แก่สมาคมบ้างแทนที่จะเป็นผู้รับอย่างเดียว
4. สมาคมหรือชมรมศิษย์เก่า โรงเรียนเมื่อผลิตนักเรียนออกเป็นสมาชิกของชุมชน แล้วควรติดตามชีวิตการทำงานของศิษย์เก่าให้ความช่วยเหลือในโอกาสอันควร

จากวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พอจะสรุปได้ว่ามี 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ

1. โดยการเปิดประตูให้โรงเรียนออกไปสู่ชุมชนอาจทำได้ด้วยการจัดเอกสารประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียน สาระความรู้วิทยาการใหม่ๆ ให้ชุมชนได้ทราบหรือการจัดให้คณะครูและนักเรียนออกไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ หรือแม้แต่วิธีการให้ครูออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนที่บ้านก็เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดี
2. โดยการเปิดประตูให้ชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน อาจทำได้ด้วยการจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์วิทยาการต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาใช้อาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อสนองกิจกรรมของชุมชน หรือแม้แต่การเชิญผู้นำในชุมชนมาร่วมเป็นกรรมการกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นก็เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดีเช่นกัน

นอกจากนี้ พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542 : 281 – 282) กล่าวไว้ว่า วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีแนวปฏิบัติที่สำคัญ 2 วิธี คือ

1. การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน มีแนวปฏิบัติดังนี้
 - 1.1 การรายงานกิจการของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบ
 - 1.2 การจัดการศึกษาชุมชน โดยละเอียด
 - 1.3 การทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการศึกษาและวัฒนธรรมหรือศูนย์ประชาชน
 - 1.4 รมรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของการศึกษา
 - 1.5 สร้างความนิยม ความเชื่อถือ ความมั่นใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน
 - 1.6 จัดรายการกิจกรรมประชาสัมพันธ์ โรงเรียนแก่ชุมชน
 - 1.7 ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนออกเยี่ยมประชาชนในชุมชน
 - 1.8 การให้บริการและความร่วมมือแก่ชุมชนเกี่ยวกับอาคารสถานที่ เครื่องใช้ความรู้ บุคลากรและอื่นๆ
 - 1.9 การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
 - 1.10 โรงเรียนใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน
2. การนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน มีแนวปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 เชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ในชุมชนมาร่วมสอนหรือเป็นวิทยากร
 - 2.2 การจัดตั้งสมาคมครู ผู้ปกครอง
 - 2.3 เชิญประชาชนเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียน
 - 2.4 เชิญผู้ปกครอง หรือประชาชนทั่วไปมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
 - 2.5 การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า
 - 2.6 การจัดตั้งสมาคมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการดำเนินงานของสมาคม
 - 2.7 การจัดบริการต่างๆ ทั้งด้านการศึกษาอาชีพ นันทนาการ โดยใช้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมและให้บริการ
 - 2.8 ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม
 - 2.9 การนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา
 - 2.10 ชักชวนและให้โอกาสประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงโรงเรียน

สรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางในความสนใจของประชาชน การผูกมิตรสัมพันธ์กับชาวบ้าน และรักษาบรรยากาศอันดีระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียนโดยที่โรงเรียนต้องศึกษาความรู้เรื่องชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ สนับสนุน และให้ผู้ปกครองหรือศิษย์เก่ามาร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมครูและผู้ปกครอง ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอยู่เสมอ โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนที่โรงเรียนสามารถทำได้ใน กิจกรรมต่างๆ นำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6. ประโยชน์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นั้นมุ่งให้เกิดประโยชน์หลาย ประการ ฮาร์วเวิร์ด เรย์ โลเลนด์ (Howard Ray Rowland อ้างถึงใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2528 : 199) ได้ยกตัวอย่างให้เห็นถึงความจำเป็นที่โรงเรียนต่างๆ และแม้แต่สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทุกวันนี้ จำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนไว้ ผลของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ช่วย ให้มหาวิทยาลัยมิชิแกนทำงานวิจัยได้สำเร็จ ได้รับความร่วมมืออย่างดีกับคนในชุมชนในการวิจัย ครั้งนี้ หรือผลดีของการสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์กับชุมชน ช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถ ได้รับเงินทุนจากชุมชน

วิมลศรี อุปรมัย และคณะ (2528 : 141 – 143 อ้างถึงใน พนิจดา วีระชาติ, 2542: 72 – 73) ได้กล่าวว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มุ่งให้เกิดประโยชน์ ในด้านประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับ และประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ รวมทั้งประโยชน์ที่โรงเรียนและ ชุมชนได้รับตรงกัน ได้แสดงไว้ดังนี้

ประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับ

1. ช่วยให้ชุมชนรักโรงเรียนและสถาบันการศึกษาเป็นเหตุเป็นตาดูแลให้ปลอดภัยจากถูกทำลายให้เสียหายในทรัพย์สิน หรือถูกโจรผู้ร้ายลักขโมย
2. ช่วยให้ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชนอย่างเต็มที่
3. ช่วยได้รับเงิน สิ่งของสนับสนุนจากชุมชน
4. ช่วยให้ได้รับของบริจาค เช่น ที่ดิน อาคาร พวกอสังหาริมทรัพย์ต่างๆ จากบุคคลในชุมชน
5. ช่วยให้ได้รับบริการของชุมชนในด้านการใช้ยานพาหนะ การใช้ห้องสมุด สถานิอาัมย์ ฯลฯ
6. ชุมชนช่วยดูแลความประพฤติและความปลอดภัยของเด็กนักเรียน
7. ช่วยให้ได้ใช้บริการจากชุมชน เช่น การจัดหางานให้เด็กทำการฝึกงานในสถานประกอบการ

8. ช่วยให้โรงเรียนได้รับความคิดในการที่ชุมชนให้คำปรึกษาในการพัฒนา
โรงเรียน

9. ช่วยให้เด็กนักเรียนที่ยากจนได้รับทุนการศึกษาจากชุมชน

10. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคุ้นเคยกับชุมชนมากยิ่งขึ้นสามารถนำความรู้ไปใช้
ในชีวิตประจำวันได้

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ

1. ช่วยให้ชุมชนมีอาชีพใหม่ๆ เกิดขึ้น เป็นผลจากกิจกรรมของโรงเรียนและ
สถาบันการศึกษา

2. ช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

3. ช่วยพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน เช่น สถาบันชั้นสูงบางแห่งอาจเปิดสอนวิชา
แก้เครื่องยนต์ ช่างโทรทัศน์หรือจัดรายการสอนตอน เย็นโดยไม่คิดมูลค่า

4. ให้ชุมชนเข้ามาใช้ห้องสมุดในโรงเรียน

5. ให้บริการชุมชนใช้สถานที่จัดงานประเพณีต่างๆ เช่น งานรื่นเริงในวันปีใหม่ การ
แข่งขันกีฬาสำหรับประชาชนแม่แต่งงานประเพณีส่วนบุคคล เช่น งานรดน้ำแต่งงาน ฯลฯ

6. ให้บริการชุมชนเข้ามาเรียนและเล่นดนตรีไทย รายการ “ดนตรีสำหรับประชาชน”
ในวันหยุดสุดสัปดาห์

7. ให้ชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทคโนโลยี
ทางการเกษตร

8. ให้ชุมชนได้ใช้เป็นสถานที่สาธิตวิธีการต่างๆ เช่น การปรุงอาหารที่มีประโยชน์
สำหรับเด็ก

9. ให้ชุมชนได้มีโอกาสภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกันด้วย

10. ให้ชุมชนได้ผ่อนคลายความเครียดในกรณีที่โรงเรียนและสถาบันการศึกษา
จัดงานรื่นเริงแสดงละครนิทรรศการ

ประโยชน์ที่ได้รับตรงกัน

1. เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

2. ช่วยให้โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาและชุมชนได้จับมือแก้ปัญหาหาเสพติด
ปัญหาเด็กหนีโรงเรียน ฯลฯ

3. ช่วยให้เกิดความเข้าใจผิดหรือความขุ่นมัว อันอาจเกิดขึ้นได้ระหว่างโรงเรียนกับ
ชุมชน เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมความประพฤติของโรงเรียน

งานชุมชนสัมพันธ์

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โรงเรียนเป็นแหล่งให้ความรู้และประสบการณ์ชีวิตแก่เยาวชนและสมาชิกในชุมชน ในการศึกษาหาความรู้นั้น นอกจากโรงเรียนได้มีการเรียนการสอนแล้ว ผู้เรียนยังศึกษาหาความรู้ได้จากแหล่งอื่นมากมาย เช่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีนิยม ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสิ่งดังกล่าวเหล่านี้มีมากมายหลากหลายในชุมชน โรงเรียนจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน โดยการจัดตั้งมูลนิธิและชมรมต่างๆ เป็นต้น (ณัฐพงศ์ แก้วตาปี. 2543 : 36 – 37)

ความหมายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายและทัศนะไว้ดังนี้

อร่าม กุสกุรัตน์ (2542 : 13) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง เป็นกระบวนการที่บุคคลโรงเรียนทุกคนมีการติดต่อสื่อสารทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะทำได้ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนในด้านต่างๆ

อิทธิพร ศรีแสง (2544 : 19) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การที่โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทต่อกันเพื่อให้การสนับสนุนในด้านการศึกษาและให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนทั้งต่อชุมชนเองและต่อโรงเรียน ในส่วนโรงเรียนก็ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งคน ทรัพยากรต่างๆ ในส่วนของชุมชนก็ได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน

สุนทร อัยแก้ว (2546 : 9) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ กระบวนการการดำเนินงานร่วมกันของโรงเรียนกับชุมชนในการวางแผนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อเกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อวัตถุประสงค์ร่วมของการดำเนินงาน คือ ให้เกิดผลดีต่อนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร

จากทฤษฎีของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงพอสรุปได้ว่า มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือ การสนับสนุน และความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่

ขอบเขตงานชุมชนสัมพันธ์มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์สองทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ การดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการรับและการให้ความร่วมมือ การสนับสนุนช่วยเหลือให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มประสิทธิผล โดยมีขอบเขตครอบคลุมงาน 5 ด้าน คือ (สำนักการศึกษา. 2542 : 94)

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
2. การให้บริการแก่ชุมชน
3. การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน
4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
5. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

ซึ่งขอบเขตงานชุมชนสัมพันธ์ ทั้ง 5 ด้าน มีนักวิชาการ หรือผู้ที่ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

สุนทร อัยแก้ว (2546 : 10) ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถานที่จัดบริการซึ่งต้องติดต่อสัมพันธ์กับมวลชน มีหน้าที่จัดบริการการศึกษาแก่ท้องถิ่นเป็นแหล่งปลูกฝังความรู้ ความคิด นิสัยใจคอ ให้แก่เด็กอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นการดำเนินกิจการใดๆ ของโรงเรียนจะต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชนจะต้องบอกกล่าวให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมบางอย่างที่โรงเรียนได้กระทำผู้ปกครองที่ไม่รู้ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโรงเรียนเขาอาจไม่เห็นด้วยและไม่ให้ความร่วมมือกับการดำเนินงานของโรงเรียน บางครั้งอาจแสดงตัวต่อต้านการกระทำของโรงเรียนอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นตราบใดที่โรงเรียนยังเป็นสถาบันที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนหรือบุคคลสำคัญในชุมชน งานที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์จึงถือเป็นความสำคัญของโรงเรียน จะต้องวางแผนดำเนินการบอกกล่าว แลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ความก้าวหน้าที่หรือกิจกรรมด้วยแล้วยังเป็นการนำชื่อเสียงและภาพพจน์ที่ดีงาม นำเลื่อมใสศรัทธาสู่สถาบัน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 211 – 212) ได้ให้แนวคิดที่สำคัญของการประชาสัมพันธ์โรงเรียนในบทบาทของผู้บริหารไว้ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์เป็นแสดงท่าทีหรือทัศนคติของผู้บริหารที่ต้องขจัดความเห็นแก่ตัว มีความสุขุมรอบคอบ คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และถือส่วนรวมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจ

2. ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดนโยบายในการประชาสัมพันธ์ขึ้นเพื่อตอบสนองความปรารถนาของทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายหน่วยงานหรือเจ้าของกิจการกับฝ่ายประชาชนหรือชุมชน

3. การประชาสัมพันธ์เป็นภารกิจที่ต้องจัดทำของผู้บริหาร แผนการประชาสัมพันธ์และการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์จะต้องสอดคล้องกับนโยบายที่วางไว้และจะเป็นเสมือนกระจกเงาแสดงเจตนาหรือปรัชญาในการจัดการของหน่วยงานนั้นๆ

มัทธนา ชรรมรังษี (2542 : 33-34) ได้กล่าวว่า เพื่อความเหมาะสมในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรมีคณะกรรมการหนึ่งรับผิดชอบ แต่มุ่งเน้นด้านประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน โดยเฉพาะโดยมอบหมายให้คณะกรรมการกลุ่มนี้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ทุกชนิดที่สามารถทำได้ตามศักยภาพของโรงเรียน ฝ่ายประชาสัมพันธ์โรงเรียนควรมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. เขียนบทความ เขียนข่าวเกี่ยวกับโรงเรียนส่งไปลงหนังสือพิมพ์หรือส่งไปอ่านทางวิทยุหรือโทรทัศน์
2. จัดบรรยายพิเศษต่างๆ ให้ครู ผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไปฟังเพื่อประดับสติปัญญาในโอกาสต่าง ๆ
3. ติดต่อเยี่ยมเยือนคนสำคัญต่างๆ ในท้องถิ่นโดยให้ตัวแทนครูไป หรือเยี่ยมเยือนนักเรียนในโอกาสเจ็บป่วย
4. รับผิดชอบเกี่ยวกับการถ่ายรูป และบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ในรอบปี
5. จัดปฐมนิเทศครูใหม่ นักเรียนใหม่ และผู้ปกครองในโอกาสเปิดภาคเรียนต้นปี
6. จัดทำรายงานประจำปี
7. จัดทำวารสารข่าวประจำโรงเรียน
8. สัมภาษณ์ และความเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโรงเรียนอยู่เสมอ
9. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในท้องถิ่นหรือกิจกรรมนอกโรงเรียนทุกชนิด
10. รับผิดชอบดำเนินงานเลือกตั้ง นับตั้งแต่เลือกหัวหน้านักเรียนเลือกตั้งประจำตำแหน่งต่าง ๆ ตลอดจนเลือกตั้งสมาชิกต่างๆ ทั้งของอำเภอ จังหวัด และประเทศ

ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน ครูทุกคนต้องเข้าใจว่าเมื่อครูกลุ่มหนึ่งหรือคณะหนึ่งรับผิดชอบงานนี้แล้ว ไม่ได้หมายความว่า ครูทุกคนจะปล่อยให้ให้ความร่วมมือทุกคนควรคอยช่วยเหลือฝ่ายประชาสัมพันธ์ทุกโอกาส และให้ครูทุกคนจะต้องยึดถือว่าตัวเองคือนักประชาสัมพันธ์ด้วยเหมือนกัน ชื่อเสียงของโรงเรียนความนับถือของประชาชนที่มีต่อโรงเรียนจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าครูไม่ทำตัวให้สมกับความเป็นครูที่ดีจะปล่อยให้ให้ความร่วมมือ

สรุปได้ว่า การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการผ่านช่องทางสื่อสารระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนได้ปฏิบัติภายในโรงเรียนหรือภายนอกโรงเรียน และจะเป็นผลดีที่ทำให้เกิดความเข้าใจและการประสานงานที่ดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. การให้บริการแก่ชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 312) การให้บริการแก่ชุมชนนั้นสามารถดำเนินการได้ทุกโอกาสตามความสามารถความพร้อมและศักยภาพของโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ทั้งด้านวิชาการ ด้านอาชีพ ด้านให้บริการแก่ชุมชน ดังนี้

1. ให้ความรู้ความคิด และคำแนะนำแก่สมาชิกของชุมชนในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น
2. ให้บุคลากรในฐานะเป็นศูนย์กลาง ประกอบกิจกรรมชุมชนแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น งานเทศกาลประจำปี ทางศาสนา
3. ให้ยืมวัสดุครุภัณฑ์เพื่อใช้ในการงานที่เป็นส่วนร่วม
4. ให้ยืมสถานที่ประกอบกิจกรรม เช่น ห้องประชุม ห้องเรียน สนามกีฬา
5. ให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน เช่น ห้องสมุด สหกรณ์โรงเรียน
6. ให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ทั้งด้านกำลัง ความคิด และกำลังกาย
7. ให้แนวความคิดใหม่ตามระดับความรู้ ความต้องการ และความสามารถของสมาชิกในชุมชน
8. ให้ความรู้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย และทุกระดับ

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และดิลก พัฒนพิชัยโชติ (2540 : 112-117) ยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องบริการชุมชน โดยมีหน้าที่ดังนี้

1. โรงเรียนในฐานะเป็นแหล่งวิทยาการชุมชน โดยโรงเรียนควรมีบทบาทดังต่อไปนี้
 - 1.1 ศูนย์ของข่าวสาร
 - 1.2 ศูนย์รวมเกี่ยวกับความรู้ด้านอาชีพ
 - 1.3 ตัวอย่างการดำเนินงาน
 - 1.4 ศูนย์รวมวัฒนธรรม
2. โรงเรียนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชน โดยโรงเรียนมีบทบาทในการเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง และการเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ชุมชน

3. โรงเรียนในฐานะสถาบันฝึกวิชาชีพ บทบาทโรงเรียน คือ บทบาทที่เกี่ยวข้องตามหลักสูตรและบทบาทในการให้บริการชุมชน

สรุปได้ว่า การให้บริการแก่ชุมชน ประชาชนที่เข้ามาใช้บริการจากโรงเรียนย่อมมีความแตกต่างกันในด้านความรู้พื้นฐานประสบการณ์ และนิสัยใจคอ ดังนั้นการให้บริการแก่ชุมชน ผู้ให้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเทคนิคต่างๆ เป็นอย่างดี และสามารถใช้เทคนิคได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับความมุ่งหมายของการให้บริการแต่ละบุคคล การอภิปรายกลุ่ม การสาธิตการปฏิบัติงาน การใช้โสตทัศนอุปกรณ์ ใช้อุปกรณ์ เพลง ละคร ตลอดจนการจัดนิทรรศการ หรือให้การศึกษาผ่านผู้นำชุมชน

3. การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 308) โรงเรียนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโรงเรียนประกอบด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์หลายสิ่งหลายอย่างที่ชุมชนไม่มีจึงควรให้มีความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าโดยการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์วัตถุประสงค์ของการร่วมกิจกรรมของชุมชนมีดังนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นในความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. เพื่อให้ชุมชนเห็นว่าโรงเรียนสามารถเป็นที่ปรึกษา และให้ความรู้แก่ชุมชนได้
3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยโดยมีโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญ
4. เพื่อสร้างความสามัคคีเป็นอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. เพื่อให้ชุมชนมีเจตคติที่ดี และร่วมมือกับแนวนโยบายของโรงเรียน
6. เพื่อพัฒนา และทำความเจริญให้เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม
7. เพื่อระดมสรรพกำลังทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า

การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือการนำกิจกรรมโรงเรียนออกสู่ชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมหลายประการ ปรีชา กัมภีรปกรณ์ และดิลก พัฒนพิชัยโชติ (2540 : 663) ได้ให้แนวคิดถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือการนำกิจกรรมโรงเรียนออกสู่ชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

1. การจัดทัศนศึกษาภายในชุมชน
2. การจัดสัปดาห์แห่งการทำมาหากิน
3. งานเกษตรชุมชน

4. การพัฒนาที่อยู่อาศัย

5. การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีทำบุญ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามเทศกาล

ในท้องถิ่น

นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน อาจเป็นการพบปะผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ปกครองของท้องถิ่น เช่น วัด สโมสร ชมรม กลุ่มปฏิบัติการเพื่อ สาธารณะประโยชน์ การรณรงค์ทำความสะอาด การร่วมงานฉลอง และงานนักขัตฤกษ์ต่างๆ

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 68 – 69) กล่าวว่า การจัดโปรแกรมที่ดีในการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนจะต้องดำเนินการต่อไปนี้

1. โปรแกรมหรือกิจกรรมที่ดีจะต้องเป็นการสื่อสารทั้งสองทาง และต้องเปิดโอกาสให้มีการปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนต้องใช้วิธีการต่างๆ ในการที่จะให้ชุมชนรู้และเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน เข้าใจจุดหมายและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อชุมชนจะได้มีโอกาสให้ความร่วมมือสนับสนุน เสนอแนะให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ในเวลาเดียวกัน ในการจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ นั้น โรงเรียนต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนด้วย

2. เปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่จัดขึ้นในโอกาสงานต่างๆ ตามความเหมาะสม และตามพื้นฐานความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลและหน่วยงาน

มีกิจกรรมต่างๆ มากมายที่พ่อแม่ ผู้ปกครองและหน่วยงานต่างๆ ของชุมชน สามารถให้ความร่วมมือสนับสนุน โรงเรียนได้ นับตั้งแต่ช่วยเหลือสนับสนุนทางกำลังกาย กำลัง ความคิด วัสดุอุปกรณ์ และกำลังทรัพย์ สิ่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนจะช่วยเหลือให้ความร่วมมือได้ เช่น

1. เป็นกรรมการร่วมในงานต่างๆ
2. เป็นผู้ช่วยเหลือ หรือช่วยควบคุมดูแลนักเรียนในเรื่องความปลอดภัยในการเดินทางในสถานศึกษา และในชุมชน
3. ให้ความร่วมมือในการจัดอาหาร และบริการอาหารแก่นักเรียน
4. ช่วยในการสอน เป็นครูพิเศษตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น ช่วยสอนดนตรี นาฏศิลป์ งานการฝีมือ เป็นต้น
5. ช่วยเหลือในห้องสมุด ในห้องพยาบาลของโรงเรียน
6. ช่วยเหลือในการจัดสวน ทำแผนผัง ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และบริเวณ

โรงเรียน

3. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและประชาชนเข้าชมกิจการ ศึกษาสังเกตการทำงาน การดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียน

4. การจัดนิทรรศการต่างๆ เช่น การแสดงผลงานของโรงเรียน ผลงานของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะให้ชุมชนเข้าใจ ชื่นชมที่ได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนและบุตรหลานของตน นอกจากนั้นยังเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน ยกกระดับของชุมชนขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน หรือการนำกิจกรรมออกสู่ชุมชนซึ่งจะมีกิจกรรมในด้านวิชาการ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชน ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองหรือบุคคลในชุมชน อันจะนำไปสู่การประสานสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ประยูร เข็มทอง (2541 : 20 – 21) กล่าวว่าชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ควรเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น เช่น

1. การเชิญประชาชนมาร่วมในกิจกรรมงานวันเด็ก วันแม่ หรือวันสำคัญอื่นๆ ของโรงเรียน

2. การเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน

3. ให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนโดยการ

ช่วยเหลือด้านแรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์

พนิจดา วีระชาติ (2542 : 70 – 71) กล่าวว่าโรงเรียนต้องสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนที่เป็นการสร้างเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น

1. การศึกษานอกสถานที่ และการท่องเที่ยวพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ ของชุมชน

2. จัดนิทรรศการผลงานนักเรียน ผลงานของโรงเรียน

3. ร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในงานเทศกาลต่างๆ ร่วมในการพัฒนาชุมชน ช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน ช่วยเหลือประชาชนในโอกาสต่างๆ

4. จัดการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต และการแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน เช่น ปรับปรุงหลักสูตรให้สัมพันธ์สอดคล้องกับการที่นักเรียนจะนำไปใช้ประโยชน์ใน

ชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิธีแก้ปัญหาต่างๆ ที่เป็นอยู่ในชุมชน และเป็นปัญหาในการดำรงชีวิตของประชาชนให้ชุมชนเป็นห้องเรียนเป็นสถานที่ศึกษาทำความเข้าใจปัญหาสภาพสภาพแวดล้อมที่แท้จริง เหล่านี้เป็นต้น

5. จัดทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนให้นักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติจริง เช่น

1. ส่งนักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้มีชื่อเสียง ผู้มีผลงานดี ผู้ประสบความสำเร็จ
การประกอบอาชีพ บุคคลตัวอย่างของชุมชน

2. ตำรวจประชาคมความคิดเห็นเกี่ยวกับโรงเรียน ชุมชน หรือปัญหาต่างๆ

3. ศึกษาเขียนประวัติชุมชน และรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชน

4. จัดทำข่าวสาร แผ่นพับเกี่ยวกับชุมชน

5. จัดทำป้ายนิเทศ เขียนคำขวัญ การเชิญชวนในรูปแบบต่างๆ เพื่อ
แก้ปัญหาข้อบกพร่องของชุมชน เช่น

5.1 เชิญชวนให้ประชาชนร่วมมือกันในการทำภารกิจต่างๆ ของชุมชน

5.2 ปรับปรุงนิสัย ความเป็นอยู่ หรือโภชนาการของชุมชน

5.3 เสนอแนะ เชิญชวนปรับปรุงการจราจร การป้องกันอันตรายต่างๆ

5.4 การรักษาความสะอาดเรียบร้อยของชุมชน

5.5 การดำเนินชีวิตตามแบบแผนประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีของชุมชน

5.6 สร้างเสริมความเข้าใจ ความรัก ความสามัคคีในชุมชน

ธีรวุฒิ ประทุมพนพรัตน์ (2530 : 120) กล่าวว่าควรจัดให้มีคณะกรรมการโรงเรียนขึ้นซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนครูอาจารย์ และผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันทำงานและประชุมปรึกษาหารือกันเป็นระยะ ๆ เพื่อทำแนวทางปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของนักเรียนทั้งที่บ้านและโรงเรียน ดังนั้นชุมชนจึงมีส่วนร่วมและมีความสำคัญต่อโรงเรียนอย่างมากดังนี้

1. ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการกำหนดปรัชญา ดังนั้นชุมชนจึงมีบทบาทและมีความสำคัญสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการที่โรงเรียนจะพัฒนาคนอื่นเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น

3. ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนที่จะพัฒนาคนอื่นเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น

4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการที่ช่วยโรงเรียนพัฒนาปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

5. ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม

6. ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

7. ชุมชนมีส่วนร่วมในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงาน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งตั้งโรงเรียนเองด้วย

8. ชุมชนมีส่วนร่วมในการควบคุมและสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อความเจริญก้าวหน้าของ โรงเรียนและชุมชน

สรุปได้ว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสเชิญชวนหรือส่งเสริมให้บุคคลในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น อาจมีส่วนร่วมในด้านกำลังทรัพย์ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านกำลังกาย

5. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับองค์กรชุมชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน และมาตรา 40 กำหนดให้สถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 22 – 23)

จากเหตุผลดังกล่าว โรงเรียนจึงต้องมีการสรรหาและการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน องค์กรต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน และหน่วยงานอื่น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และดิลก พัฒนโชติ (2540 : 767-768) ได้กล่าวว่า กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทต่อโรงเรียนมากที่สุด เพราะสามารถให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนาได้ กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่กลุ่มดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้มีอาวุโส ผู้มีฐานะดี ซึ่งอาจจะเป็นเกษตรกร พ่อค้า ข้าราชการ ลูกเสือชาวบ้าน นักการเมืองท้องถิ่น ชมรมอาสา
2. กลุ่มผู้นำทางราชการ ได้แก่ บุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ในระบบราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู พัฒนาการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น
3. สมาคม ชมรม หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของทางราชการอื่น ๆ เช่น โรงพยาบาลที่ทำการไปรษณีย์ สถานีตำรวจ โรงเรียนอาจสร้างความสัมพันธ์โดยการทักทาย สร้างความคุ้นเคย ให้บริการด้านอาคารสถานที่ ดึงหน่วยงานอื่นเข้าสู่โรงเรียน

เช่น จัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เยาวชน และสภาตำบล หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นหรือให้ความร่วมมือถูกเชิญให้ร่วมการแสดงนิทรรศการ แสดงละคร ฝอนรำ คนตรี กีฬา ช่วยส่งจดหมาย ข่าวสาร หนังสือของหน่วยงานอื่นให้กับประชาชน

ยูพเยาว์ ใจงาม (2540 : 42) ได้ให้หลักการในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ดังนี้

1. จะต้องมีทั้งการให้ และรับข่าวสารต่อชุมชน คือบุคลากรภายในโรงเรียน จะต้องทราบความเป็นไปของชุมชน และขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ต้องแถลงให้ประชาชนทราบถึง ปัญหาและวิธีการดำเนินงานของโรงเรียน

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน จะได้ผลอยู่ที่การใช้วิธีการหลาย ๆ ทางในเวลาเดียวกัน

3. ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนให้มากที่สุด

4. งานที่จัดทำนั้นควรเป็นงานที่ทำอย่างต่อเนื่อง

5. โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่น่าสนใจ และง่ายต่อการเข้าใจมีความสอดคล้องกับ

สภาพปัจจุบัน

มณฑนา ชรรมรังษี (2542 : 42) ได้กล่าวไว้ว่า ครูในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของโรงเรียน ดังนั้น ครูทุกคนในโรงเรียนควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ครูควรปฏิบัติดังนี้

1. แต่งกาย และวางตนให้สุภาพเรียบร้อย เป็นที่เคารพนับถือของนักเรียน และผู้ปกครอง

2. มีความภูมิใจในหน้าที่การงาน และโรงเรียนที่สอนอยู่

3. มีความรู้ในประวัติ และเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนเป็นอย่างดี สามารถตอบ

คำถามของบุคคลที่สนใจได้

4. ยินดีต้อนรับผู้ปกครองและประชาชนที่มาติดต่อด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง

5. เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และชุมชนจัดขึ้น

6. เขียนบทความโดยใช้ชื่อ และนามสกุลจริง พร้อมทั้งโรงเรียนที่สังกัดลงใน

วารสารต่าง ๆ

7. เขียนจดหมายหรือไปรษณียบัตรติดต่อกับผู้ปกครองในกรณีที่นักเรียนขาด

เรียนหลายวัน

8. เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมครู ผู้ปกครอง และสมาคมศิษย์เก่า

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น สถานศึกษาต้องมีการสรรหาและการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน องค์กรต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน และหน่วยงานอื่น จะต้องใช้วิธีการหลายๆ ทางในเวลาเดียวกันต้องทำอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ชุมชน

1. มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องกับระบบชุมชนสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 1) มาตรฐานการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานและเปิดเผยผลการดำเนินงาน ให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้มีการระดมความคิดในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อกำหนดมาตรฐานการศึกษาขึ้นมา เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผล

วิโรจน์ ศรีโกศา และพีระ รัตนวิจิตร (2542 : 7) ในการจัดทำมาตรฐานการศึกษา เป็นกระบวนการประเมินผลการดำเนินการของหน่วยงานที่โดยบุคลากรในหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเองและเพื่อเตรียมที่จะได้รับการตรวจสอบจากการประเมินภายนอก การประเมินคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานการศึกษาชาติ เป็นไปด้วยสาระบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด

การณ ล้อมในเมือง และรุ่งฟ้า ล้อมในเมือง. (2544 : 8 – 43) สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดกรอบมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกและเป็นแนวทางให้สถานศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบชุมชนสัมพันธ์ เป็นมาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านการศึกษาด้านปัจจัย คือ

มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 14 ส่งเสริมความสัมพันธ์และร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมมือกันจัดการศึกษา

2. มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน

3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

4. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

5. สถานศึกษาให้ผู้เรียนและชุมชนใช้สถานศึกษาในโอกาสต่างๆ เช่น การออกกำลังกาย นันทนาการ และให้ใช้ห้องสมุดนอกเวลาเรียนอย่างเต็มที่

6. สถานศึกษาและชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 25 มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับท้องถิ่น มีสื่อเทคโนโลยีและทรัพยากรการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้

1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

2. มีสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่หลากหลายเพียงพอ

3. มีแหล่งบริการด้านการเรียนการสอนตามความจำเป็น เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายหลักสูตร

4. มีข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถไปเรียนรู้ด้วยตนเอง

สมภพ เจริญนท (2547 : 2 – 3) ได้ให้แนวคิดสอดคล้องกับมาตรฐานเชิงระบบของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ดังนี้

มาตรฐานที่ 3 การบริหารงาน สถานศึกษามีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ข้อกำหนดที่ 3 มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 6 ชุมชนสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนา ข้อกำหนดที่ 1 มีการวิเคราะห์ดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนข้อกำหนดที่ 2 มีการกำหนดกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ข้อกำหนดที่ 3 มีการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาการศึกษาและชุมชน ข้อกำหนดที่ 4 มีการร่วมมือกับชุมชนในการประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องกับระบบชุมชนสัมพันธ์ ในการประเมินคุณภาพภายนอก ต้องกับมาตรฐานที่ 14 และมาตรฐานที่ 25 เป็นเรื่องที่สำคัญและสำคัญสำหรับสถานศึกษานำไปบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

2. รูปแบบและหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

รูปแบบและหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนี้ อุทัย บุญประเสริฐ (2546 : 187 – 191) ได้กล่าวว่า หากนำมาใช้ในโรงเรียนของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว คือ มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ให้สถานศึกษาโดยตรง ให้สถานศึกษามีอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารตัวเองเป็นโรงเรียนในแบบที่มีความคล่องตัวและมีอิสระมากยิ่งขึ้นในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โรงเรียนในทุกด้านที่เป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ทั้งด้านวิชาการและหลักสูตร การเงินงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป และในการบริหารจัดการโรงเรียนให้มีการบริหาร โดยรูปแบบคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหาร โรงเรียน ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครองและตัวแทนชุมชน ผู้ที่มีส่วนได้เสียหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเน้นระบบและกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation) ที่บทบาทของผู้มีส่วนร่วมเป็นแบบหุ้นส่วนหรือเป็นผู้ร่วมหุ้น (Partner) จากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

หลักการสำคัญในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) ประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน และหลักการบริหารจัดการตนเอง โดยแต่ละหลักการจะมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ เป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการจัดการศึกษา ในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ร่วมตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน ฯลฯ

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน ในอดีตการจัดการศึกษาจะเป็นแบบการรวมการจัดการศึกษาไปไว้ที่ส่วนกลางเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา แต่เมื่อความเจริญก้าวหน้าต่างๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วคนมีการศึกษามากขึ้นสังคมเปลี่ยนแปลงไป

มากและค่อนข้างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้าและไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องให้คืนอำนาจสู่ท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนให้ได้มีบทบาทจัดการศึกษามากขึ้น

4. หลักการบริหารจัดการตนเอง เนื่องจากในระบบการศึกษาโดยทั่วไปนั้น มักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลางเป็นหลักในแทบทุกเรื่อง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงในการบริหารจัดการด้วยตนเองเลย การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี และถ้าส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ และมีความรับผิดชอบในการดำเนินงานได้ สามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันได้ แล้วแต่ความพร้อมของสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

3. รูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยมีชุมชนเป็นหลัก

จุดประสงค์ของการมีรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเป็นหลักหรือควบคุมโดยชุมชนนั้น คือการคืนอำนาจการบริหารจัดการศึกษาให้แก่ชุมชน แต่ในทางปฏิบัติจะเป็นการเพิ่มความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนและผู้ปกครอง โดยมีความเชื่อว่าแนวทางดังกล่าว น่าจะทำให้ผู้รับบริการการศึกษามีความพึงพอใจในการศึกษาที่จัดให้มากที่สุด ในคณะกรรมการโรงเรียนจะมีสัดส่วนจำนวนตัวแทนผู้ปกครองและชุมชนให้มากที่สุด

คณะกรรมการโรงเรียนควรประกอบด้วยกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เป็นหลักได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนในองค์กรในชุมชน ผู้แทนองค์กรอิสระ เพื่อพัฒนาชุมชน (NGO) ผู้แทนองค์กรการปกครองท้องถิ่น (อ.บ.ต.) ผู้แทนศิษย์เก่าสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม กลุ่มละไม่น้อยกว่า 2 คน และควรมีจำนวนให้เท่ากันในทุกกลุ่ม โดยให้เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธาน และอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยตำแหน่ง

รูปแบบชุมชนมีบทบาทหลัก (Community Control) มีจุดประสงค์ของรูปแบบอยู่ที่ การเพิ่มความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนและผู้ปกครองเพื่อให้ผู้รับบริการการศึกษา ได้รับความพึงพอใจในการศึกษาที่จัดให้มากที่สุด และให้มีบทบาทการมีส่วนร่วมโดยตรงในการบริหารสถานศึกษา คณะกรรมการโรงเรียนจึงต้องมีสัดส่วนจำนวนตัวแทนผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด ดังเช่น คณะกรรมการสภาโรงเรียน (Board of Trustees) ในประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง 5 คน ผู้แทนครู 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนและตัวแทนนักเรียน 1 คน (เฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) และใน Chicago สหรัฐอเมริกา คณะกรรมการ

ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง 6 คน ผู้แทนชุมชน 2 คน ผู้แทนครู 2 คน ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน (โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) ประธานคณะกรรมการมาจากกลุ่มผู้แทนชุมชน หรือผู้ปกครอง บทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการบริหารโรงเรียนก็คือ การทำหน้าที่คณะกรรมการบริหารโรงเรียน

4. รูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารสถานศึกษาตามรูปแบบการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติสถานศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัด หรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ดังนั้นในอนาคตหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีความพร้อมก็จะสามารถจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภท ในการจัดการศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จะจัดเองทั้งหมด จัดเองบางส่วน ร่วมกับหน่วยอื่น มอบให้หน่วยอื่นบางส่วน หรือมอบหมายให้หน่วยงาน องค์กรอื่นจัดในรูปแบบใด หรือจะจัดให้เป็นแบบโรงเรียนในกำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็ได้

ในระดับกระทรวงจะมีหน้าที่และบทบาทสำคัญอยู่ที่การกำหนดนโยบายระดับชาติ กำหนดมาตรฐาน และการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณบางส่วน แต่งบประมาณส่วนใหญ่สำหรับการดำเนินงานทางการศึกษาจะได้อาจมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง การกำหนดลักษณะและรูปแบบคณะกรรมการโรงเรียนจะเป็นอำนาจโดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่โดยทั่วไปแล้วควรจะต้องประกอบด้วยตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งหนึ่งอีกครั้งหนึ่งมาจากตัวแทนผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิผู้บริหารโรงเรียนเป็นคณะกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการคัดเลือกผู้บริหาร มีอำนาจในการจ้างหรือเลิกจ้างผู้บริหารโรงเรียน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนรับผิดชอบการบริหารโรงเรียน มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับบัญชา การจ้าง และการเลิกจ้างครู และบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งมักจะเป็นอำนาจโดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : F.G.D.)

สาธิตา เมธนาวิน. (2541 : 1) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการเก็บข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีหนึ่ง ซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากในวงการด้านสังคมศาสตร์ และการวิจัยการตลาดของวงการธุรกิจ เพราะเป็นวิธีการศึกษาให้ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อวัดความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของมนุษย์รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นๆ โดยอาศัยหลักการของการเชิญผู้เป็นกลุ่มเป้าหมายมานั่งคุยกัน โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) บริหารกลุ่มให้สนทนาครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ต้องการผู้ร่วมสนทนากลุ่มนี้จะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบที่เป็นความรู้ และทักษะคิดตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นตัวอย่างที่ดีจากชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ

1. ความหมายของการจัดสนทนากลุ่ม

ภานี วงษ์เอก (2531 : 400) ได้ให้ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ดังนี้ เป็นการสนทนากันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์เป็นกลุ่ม ในระหว่างการสนทนากันของผู้สัมภาษณ์นั้นจะมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นการสนทนาเพื่อเป็นการชักจูงใจให้บุคคลกลุ่มนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็น หรือแนวทางในการสนทนาให้ได้กว้างขวางลึกซึ้ง และละเอียดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในการสนทนาดังกล่าวมีลักษณะเปิดกว้างที่จะให้ผู้ร่วมสนทนาแต่ละคนวิพากษ์วิจารณ์ หรือมีข้อสงสัย ถามผู้เข้าร่วมสนทนาคนอื่น ๆ หรือตอบข้อวิพากษ์นั้น ๆ ได้ รวมทั้งตั้งผู้ดำเนินการสนทนาด้วย การที่ผู้ร่วมสนทนาเหล่านี้มีปฏิริยาโต้ตอบกันในระหว่างการสนทนานั้น จะเป็นสิ่งที่เร้าใจให้เกิดการสนทนาในระดับลึกยิ่งขึ้นในแต่ละระดับ

โยธิน แสงดี (2536 : 47) ได้ให้ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ดังนี้ การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคอันหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และเป็นอิสระในหัวข้อที่กำหนดให้ของกลุ่มบุคคลที่ได้รับการเลือกสรรในวงสนทนาจะมีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ต้องการและเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด สาระจากการสนทนากลุ่มจะมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์และอยู่ในเทปบันทึกเสียง เพื่อนำไปวิเคราะห์หาข้อสรุปของหัวข้อวิจัยนั้น

สาธิตา เมธนาวิน. (2541 : 4) ได้ให้ความหมายว่าการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพวิธีหนึ่งที่เชิญผู้เข้าร่วมสนทนามาสนทนาในประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยจะศึกษาโดยผู้ร่วมสนทนาจะต้องเป็นผู้รู้ในเรื่องที่จะศึกษานั้นเป็นอย่างดี ในกลุ่มสนทนาจะมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้จุดประเด็นคำถามต่างๆ และใช้พลวัตรกลุ่มในการกระตุ้นให้ผู้สนทนาได้แสดงความคิดเห็นนั้นอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

จากความหมายดังกล่าว การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์หนึ่งๆ โดยใช้กลุ่มคนที่เป็นผู้รู้เรื่องที่จะศึกษาชัดเจนเข้ากลุ่มสนทนาภายใต้การนำของผู้ดำเนินการสนทนา เมื่อมีการเลือกกลุ่มที่เหมาะสมจะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สนทนาภายในกลุ่ม ความคิดเห็นของคนๆ หนึ่งในกลุ่มจะกระตุ้นให้ผู้ร่วมกลุ่มคนอื่นๆ ออากแสดงความคิดเห็นเป็นการระดมสมองของสมาชิกในกลุ่ม

2. วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม

มอร์แกน (Mogan, 1988: 11 อ้างถึงใน วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธิน แสงวดี, 2536 : 9) ได้แบ่งประเภทของวัตถุประสงค์การจัดสนทนากลุ่ม ไว้ดังนี้

- 2.1 ใช้เพื่อสร้างให้เกิดสมมุติฐานใหม่ (Generating Hypothesis)
- 2.2 ใช้เพื่อสำรวจความคิดเห็น ทักษะคิดของกลุ่มประชากรต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่สนใจจะศึกษา
- 2.3 ใช้ในการทดสอบแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาใหม่
- 2.4 ใช้ในการบำบัดรักษา เป็นการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการช่วยแก้ปัญหาชีวิตแก่กันและกัน
- 2.5 ใช้ในการประเมินผลวิจัยต่างๆ หรือโครงการพัฒนา หรือประเมินผลทางด้านธุรกิจ
- 2.6 ใช้ในการพัฒนาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
- 2.7 ใช้เพื่อเป็นการค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือหรือไม่แน่ชัดในการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อช่วยเสริมงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 2.8 ใช้ประโยชน์ในการทำการศึกษานำร่อง (Pilot Study) ศึกษาบางเรื่องเพื่อเป็นแนวทางในการทำกรณีศึกษา (Case Study) ต่อไป

3. องค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม (Components of Focus Group Discussion)

วอห์น ชุม สีนากูบ (Vaughn, Schumm and Sinagub, 1996 : 40 อ้างถึงใน สาธิตา เมธนาวัน, 2541 : 8) กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม ไว้ดังนี้

1. ระบุแนวคิดสำคัญ (Key Idea) ที่จะสัมพันธ์กับประเด็นที่ต้องศึกษา
2. แนวคิดสำคัญต้องได้รับการอธิบายที่ชัดเจน
3. ระบุคำถามที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนาได้คิดและแสดงออกอย่างเข้มข้น (Strongly) เกี่ยวกับแนวคิดสำคัญนั้น
4. ต้องมีความชัดเจนในภาษาและคำศัพท์ที่ใช้สนทนา ตลอดจนการสื่อสารภายในกลุ่ม

5. คำถามและข้อมูลจากผู้ร่วมสนทนาคาดว่าจะสามารถใช้คำถามการวิจัย และจุดประสงค์การวิจัยได้

6. ข้อมูลที่ได้จากการร่วมสนทนาคาดว่าจะสามารถพิสูจน์สมมติฐานหรือขัดเกลาสมมติฐานได้

4. จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มไม่ใช่เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เป็นกลุ่มที่นักวิจัยได้จัดขึ้นโดยเชิญให้ผู้ให้ข้อมูลมานั่งร่วมกัน แล้วซักถามพูดคุย และสร้างบรรยากาศในวงสนทนาให้เป็นธรรมชาติ ให้ทุกคนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรวมกันถกประเด็นปัญหาการวิจัย จำนวนผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนามีจำนวน 6–12 คน (นภากาศ ะหวานนท์. 2534 : 15) วีระสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวดี (2536 : 3) กล่าวว่ากลุ่มของวงสนทนาประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนา 7–8 คน เพราะเป็นขนาดพอเหมาะที่จะก่อให้เกิดการถกประเด็นปัญหาและเสวนากลุ่ม และมอร์แกน (Morgan. 1988 : 43 อ้างถึงใน สาลิกา เมชนาวิน. 2541 : 9) ได้กล่าวว่ากลุ่มที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่ทำให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวาง (Dynamic of Discussion) คือ มีผู้เข้าร่วมสนทนา 6–10 คน

5. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาและจำนวนผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา

นภากาศ ะหวานนท์ (2534 : 16) ได้กล่าวถึงการคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาและจำนวนผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา ไว้ดังนี้ การสนทนากลุ่ม คือ เชิญคนมานั่งคุยกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มที่มานั่งคุยกัน ดังนั้นการเลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนาเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะได้คำตอบที่ตรงประเด็นกับเรื่องที่ต้องการศึกษา โดยทั่วไปผู้วิจัยจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ในการเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มในแต่ละกลุ่มไว้ล่วงหน้า กฎเกณฑ์ดังกล่าวจะขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลักสำคัญประการหนึ่งในการจัดคนเข้ากลุ่มสนทนาคือภายในกลุ่มแต่ละกลุ่มผู้ร่วมสนทนาควรจะมีภูมิหลังและคุณลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกัน สาลิกา เมชนาวิน (2541 : 9) ได้กล่าวเสริมว่าการมีภูมิหลังและคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกันจะมีส่วนทำให้ผู้ร่วมสนทนารู้สึกสบายใจ และแสดงความคิดเห็นสนับสนุนหรือโต้แย้งซึ่งกันและกันอย่างเปิดเผย และยังเป็นการแก้ไขปัญหาไม่ให้เกิดความครอบงำทางปัญญาหรือความคิดของผู้ร่วมกลุ่มสนทนาด้วยตนเอง

6. บุคลากรในการจัดกลุ่มสนทนา

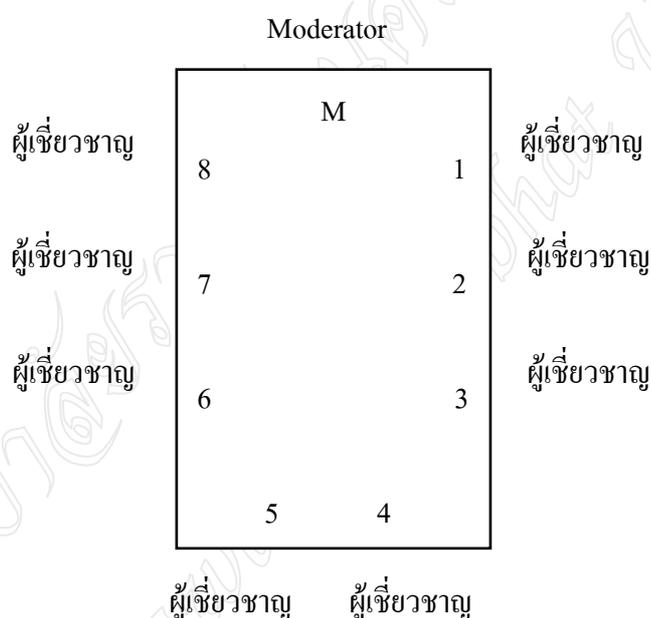
ในการจัดกลุ่มสนทนาแต่ละครั้งควรประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

1. ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้เปิดการสนทนากลุ่มเป็นผู้ถามคำถามตลอดจนกำกับการสนทนาของกลุ่มให้เป็นไปตามแนวของหัวข้อการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนละเอียดที่สุดในเวลากำหนด ดังนั้นผู้ดำเนินการสนทนาควรมีคุณลักษณะดังนี้

- 1.1 ต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี สุภาพ อ่อนน้อม และมีมนุษยสัมพันธ์ดี
- 1.2 ต้องเข้าใจปัญหา วัตถุประสงค์ และรู้จักวิธีการควบคุมประเด็นควบคุม ประเด็นการสนทนาแบบกลุ่มอย่างดีแนวทฤษฎี

1.3 ต้องเข้าใจปัญหา รู้จักทฤษฎี ตลอดจนประเด็นหรือสมมติฐานของงาน การศึกษานั้น ๆ ต้องทราบถึงข้อคำถามตามแนวคำถามอย่างละเอียด

2. ผู้จัดบันทึกการสนทนา (Note taker) จะทำหน้าที่จดคำพูดทุกคำพูดที่จะจดบันทึก ตลอดจนอภิปรายท่าทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มด้วยผู้จัดบันทึกต้องทำหน้าที่จัดบันทึก อย่างเดียว ไม่ควรร่วมสนทนาด้วย

ภาพที่ 2.1 ฟังก์ชันนั่งสนทนากลุ่ม

ที่มา : สาลิกา เมธนาวิน. (2541 : 10)

3. ผู้ช่วยทั่วไป จำทำหน้าที่ช่วยเหลือทั่วไป เป็นบุคคลที่คอยเอื้ออำนวยและให้ความสะดวกแก่ผู้อยู่ในสนทนากลุ่ม เช่น คอยบริการเครื่องดื่มของขบเคี้ยวแก่ผู้ร่วมสนทนา บันทึกเทปเปลี่ยนเทป ตลอดจนคอยกันไม่ให้ผู้อื่นเกี่ยวข้องกับวงสนทนากลุ่มเข้าไปเสนอความคิดในกลุ่มหรือเข้าไปรบกวนสมาชิกของสมาชิกกลุ่ม

7. อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล (Instruments)

ในการจัดกลุ่มสนทนาอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล คือ

1. เครื่องบันทึกเสียง เทปเปล่า ถ่านแบตเตอรี่สำหรับบันทึกเสียงขณะที่การสนทนากำลังดำเนินการอยู่ ตลอดจนเสร็จสิ้นการสนทนา

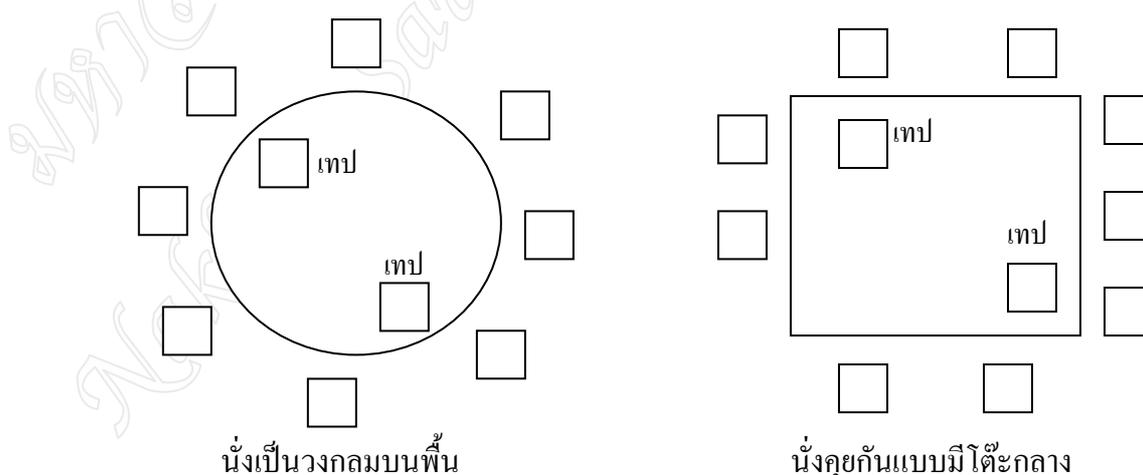
2. สมุดบันทึก ดินสอ ปากกา ยางลบ สำหรับจดบันทึก

8. อุปกรณ์เสริมการสนทนากลุ่ม

เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้วงสนทนากลุ่มดำเนินการไปด้วยบรรยากาศที่ราบรื่น และดูเป็นธรรมชาติ ไม่เคร่งเครียด สร้างบรรยากาศให้เป็นการจับเข่าคุยกัน อุปกรณ์ที่ช่วยเสริมการสนทนากลุ่มให้ดูเป็นธรรมชาติ ได้แก่ เครื่องดื่ม ขนม ของขบเคี้ยวเล็กๆ น้อยๆ หรืออาจรวมไปถึงรูปภาพ ภาพยนตร์ บทความ หรือหนังสือ ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกได้เข้าใจเรื่องหรือประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษามากยิ่งขึ้น

9. สถานที่ที่จะจัดสนทนากลุ่ม

ควรเป็นสถานที่ที่สมควรในความต้องการของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม และผู้วิจัย เช่น สถานที่ทำงานของผู้วิจัย บ้านของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม วัดหรือห้องประชุมในโรงแรม มอร์แกน (Morgan, 1988: 60-61 อ้างถึงใน ศิริรักษ์ นาคพงศ์, 2547: 33) ควรเป็นสถานที่ที่ผู้ร่วมกลุ่มทุกคน รู้จักดี เงียบ อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวน แดดไม่ร้อน ไม่มีมด ยุง ห่างไกลจากการพลุกพล่าน การนั่งสนทนาอาจจัดระบบเป็นวงกลม นั่งบนพื้นหรือนั่งบนเก้าอี้และมีโต๊ะกลางนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน ดังแสดงตามรูป (โยธิน แสงวงดี, 2536: 94-95)

ภาพที่ 2.2 แสดงการนั่งสนทนา

ที่มา : โยธิน แสงวงดี (2536: 94)

10. ระยะเวลาของการดำเนินการสนทนากลุ่ม

ควรใช้เวลาในการสนทนาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ถ้ากำหนดเวลา 2 ชั่วโมง ต้องแจ้งให้กลุ่มสนทนาทราบว่าเวลาในการสนทนากลุ่ม 2 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยจะต้องจัดแบ่งเวลาในการสนทนาจริง ๆ 1 ชั่วโมง 30 นาที ส่วนเวลาอีก 3 นาที เป็นเวลาที่เผื่อไว้สำหรับผู้ร่วมสนทนาที่ลุกจากวงสนทนาที่กำหนด มอร์แกน (Morgan, 1988: 60-61 อ้างถึงใน ภาณี วงษ์เอก, 2531: 405) กล่าวว่าระยะเวลาในการสนทนาไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมง

11. ขั้นตอนในการเลือกสมาชิกในกลุ่มสนทนา

ก่อนที่ดำเนินการสนทนากลุ่ม จะต้องเลือกพื้นที่ที่จะได้ผู้เข้าร่วมกลุ่ม แล้วจึงคัดเลือกผู้เข้าร่วมจากพื้นที่นั้น โดยจะหาบุคคลที่มีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและเหมาะสมกับการเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

1. การเลือกพื้นที่ เพื่อจะได้ผู้เข้าร่วมกลุ่ม อาจดำเนินการได้ 2 วิธี คือ

1.1 การเลือกพื้นที่โดยเจาะจงตามวัตถุประสงค์กล่าวคือเลือกพื้นที่นั้นเพราะว่าคนส่วนมากที่พื้นที่นั้นมีคุณสมบัติตามที่เราต้องการ

1.2 การสุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 วิธี

1.1.1. การสุ่มอย่างง่าย ซึ่งอาจทำได้โดยการจับฉลาก หรือการใช้ตารางสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกเขตตัวอย่างจากพื้นที่ทั้งหมด

1.1.2. การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นขั้นตอน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างทีละขั้น

2. การคัดเลือกคนจากกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอน

เมื่อได้พื้นที่แล้วจะต้องหาผู้เข้าร่วมกลุ่ม โดยการคัดเลือกจะเป็นกลุ่ม ๆ ตามที่จะทำการสนทนากลุ่ม การคัดเลือกจะจัดเป็นกลุ่ม ๆ ตามที่จะทำการสนทนากลุ่ม การคัดเลือกสมาชิกเข้ากลุ่มกระทำได้ 2 ทาง

2.1 โดยใช้ผู้นำหรือผู้รู้ในชุมชน แล้วอธิบายถึงวัตถุประสงค์ และขอคำแนะนำจากผู้นำหรือผู้รู้ข้อมูลนั้น เพื่อเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มที่ดี

2.2 การสุ่มตัวอย่างจากรายการชื่อที่คิดไว้จากทะเบียนบ้าน หรือรายชื่อตามบ้านคุณลักษณะที่ต้องการแล้วนำมาจับฉลากไว้จำนวนหนึ่ง

3. การทำแบบคัดเลือก เพื่อคัดเลือกผู้ที่เข้ากลุ่ม (Screening Form) ในแบบคัดเลือกนักวิจัยจะต้องกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการได้

4. การพบปะและกรอกแบบคัดเลือก เมื่อได้รายชื่อแล้ว ผู้วิจัยต้องไปเยี่ยมบุคคลเหล่านั้นที่บ้าน เพื่อช่วยกันพิจารณา รวมทั้งสังเกตบุคลิกภาพ ตลอดจนเน้นการสร้างคุ้นเคยเพื่อให้อยากออกมาร่วมกลุ่ม

5. ประชุมตกลงเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่ม ผู้วิจัยจะประชุมพูดคุยกัน เพื่อตกลงว่าบุคคลนั้นเหมาะสมที่จะเข้ากลุ่มหรือไม่

6. เตรียมบัตรนัดและแจกบัตรนัด

12. วิธีการจัดกลุ่มสนทนา

นภากรณี หะวานนท์ (2534 : 17-18) ในการจัดกลุ่มสนทนามีขั้นตอนต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ

1. การเตรียมกลุ่มสนทนา

ก่อนที่จะเริ่มจัดกลุ่มสนทนาผู้วิจัยจะต้องเตรียมสิ่งต่างๆไว้ให้พร้อมได้แก่ องค์ประกอบของการจัดกลุ่มสนทนา องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1.1 แนวคำถาม หรือแนวทางในการสนทนา ที่จะใช้ในการดำเนินการสนทนา ต้องนำมาทดสอบ (Pretest) แนวคำถามก่อนที่จะจริง โดยการจัดกลุ่มสนทนา หรือทำการสนทนาแบบเจาะลึกกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างหลาย ๆ คน

1.2 ผู้ดำเนินการสนทนา เป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จของการสนทนากลุ่ม จะต้องเป็นผู้กำกับการสนทนาของกลุ่มให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อศึกษา และควบคุมการดำเนินการสนทนาในกลุ่ม (Control Dynamic of Group Discussion) ให้อยู่ในบรรยากาศการพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้สาระและความสนุกสนานเป็นกันเอง ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องมีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งความเข้าใจในปัญหาการวิจัยเข้าใจเหตุผลที่มาของคำถามแต่ละข้ออย่างดี มีความสามารถระดมถามกลุ่มสนทนา เพื่อให้ได้คำตอบหรือความคิดเห็นที่ลึกซึ้ง

1.3 ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม ควรได้รับการฝึกฝนอย่างดีในการบันทึก เพื่อจะได้เข้าใจประเด็นคำถามต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ผู้จัดบันทึกจะต้องจดให้ได้อย่างน้อยคำพูดที่เริ่มต้นประโยคแรกของผู้สนทนาทุกคน เพื่อว่าเมื่อถอดเทปจะสามารถกำหนดได้ว่าใครเป็นผู้พูดประโยคไหน

1.4 สมาชิกกลุ่มสนทนา เมื่อคัดเลือกสมาชิกในกลุ่มแล้วควรไปเชิญการเข้ากลุ่มด้วยตนเอง เพื่อตอบคำถามผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ชัดเจน เป็นการให้ความสำคัญแก่ผู้ถูกคัดเลือก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อความร่วมมือ

2. การจัดกลุ่มสนทนา

การจัดกลุ่มสนทนา ควรมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การต้อนรับผู้เข้าร่วมสนทนา เมื่อผู้เข้าร่วมสนทนามาถึงยังสถานที่จัดกลุ่มสนทนาผู้วิจัยต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองให้ผู้เข้าร่วมสนทนา มีการต้อนรับผู้เข้าร่วมสนทนา

อย่างอบอุ่น เชื่อเชิญให้นั่งประจำที่ พุดคุยซักชวนให้ดื่มน้ำและรับประทานของขบเคี้ยว เมื่อผู้ร่วมสนทนาครบแล้วผู้ดำเนินการสนทนาจึงเริ่มสนทนา

2.2 การเริ่มการสนทนา ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำตัวเองและทีมงาน อันประกอบด้วยตัวผู้ดำเนินการสนทนาเอง ผู้บันทึกการสนทนา และผู้ช่วยทั่วไป และอธิบายถึงจุดหมายในการมาทำการสนทนา วัตถุประสงค์ของการศึกษา และบอกให้ทราบว่าจะมีการบันทึกเทปคำสนทนาตลอดการถกประเด็นปัญหา แล้วจึงเริ่มเกริ่นนำด้วยคำถามอ่อนเครื่องสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง สร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นในการสนทนา

2.3 การสนทนากลุ่ม ผู้ดำเนินการสนทนาเริ่มคำถามที่จัดเตรียมไว้ไปที่ละคำถามโดยการทิ้งช่วงให้มีการถกประเด็นและโต้แย้งให้พอสมควร ผู้ดำเนินการสนทนาควรแสดงบทบาทเป็นเพียงผู้จุดประเด็นการสนทนาเท่านั้น ไม่ควรแสดงความคิดเห็นใด ๆ ของตนเองออกมาและไม่ควรแสดงท่าทีเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับผู้สนทนาคนใด แต่ควรใช้วิธีตะล่อมถามผู้ร่วมสนทนาเพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาพูด เพราะจะทำให้บทบาทของผู้นำการสนทนาเด่นชัดเกินไป มอร์แกน (Morgan, 1988: 11 อ้างถึงใน โยธิน แสงวดี, 2536: 99) กล่าวว่า ผู้ดำเนินการสนทนาควรมีบทบาทในการสนทนาน้อยที่สุด ไม่แสดงความคิดเห็นในลักษณะการชี้นำ

2.4 การปิดการสนทนา หลังจากดำเนินการสนทนาตามเวลาที่กำหนดเรียบร้อยแล้วผู้ดำเนินการสนทนาต้องสรุปความคิดเห็น ทิศนคติ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้ร่วมสนทนาอย่างย่อ ๆ ผู้ดำเนินการสนทนาได้ทราบ และมีมติว่าเป็นความคิดเห็นของกลุ่มสนทนาไม่ขัดแย้งใครในบุคคลหนึ่ง

3. การเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์

หลังจากเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่มแล้ว ผู้วิจัยควรเริ่มการจัดเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของการจัดกลุ่มสนทนา ได้แก่ บทสนทนาซึ่งได้รับการบันทึกเทปไว้และในแบบจดบันทึกคำสนทนาของผู้จดบันทึกคำสนทนา เมื่อถอดบทสนทนา (Transcription) โดยละเอียดแล้ว ควรนำมาพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ก่อนการวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 การค้นหาความคิดที่สำคัญ (Find the big ideas) ในบทสนทนา

3.2 การพิจารณาการเลือกใช้คำและความหมายของคำ (Consider the choice and meaning of word) เพื่อให้เข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมสนทนา เพื่อความถูกต้องชัดเจนในการวิเคราะห์ข้อมูลการพิจารณาในบริบท (Consider the context) ซึ่งผู้วิจัยต้องพิจารณาอิทธิพลต่อข้อคิดเห็นของกลุ่มสนทนา คือคำพูดของใครในสถานการณ์ หรือเงื่อนไขในการจัดกลุ่มสนทนาครั้งนี้

3.3 พิจารณาในความสม่ำเสมอของการตอบสนอง (Consistency of Response)

13. การวิเคราะห์ข้อมูล

นภกรณีย์ หะวานนท์ (2534 : 19) ได้แบ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มสนทนา ด้วยการอ่านบทสนทนาบางกลุ่ม หรือกรณีที่มีจำนวนกลุ่มมาก อาจอ่านบทสนทนาทั้งหมดไปรอบหนึ่งก่อน เพื่อให้ได้ภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

2. กำหนดเค้าโครงการวิเคราะห์อย่างละเอียดว่าจะมีหัวข้อใดบ้าง ผู้วิจัยอาจใช้หัวข้อในแนวทางการสนทนาเป็นหลักในการวิเคราะห์ก็ได้

3. เมื่อผู้วิจัยสามารถจัดหมวดหมู่หัวข้อต่าง ๆ ของบทสนทนาได้แล้ว คัดเลือกประเด็นคำสนทนาที่คิดว่าได้รายละเอียดได้ดีที่สุดในแต่ละหัวข้อลงในบัตรรายการ แต่ละหัวข้ออาจจะมีบัตรรายการสีต่างกันออกไปเพื่อให้สะดวกในการนำมาวิเคราะห์

4. เริ่มทำการวิเคราะห์ โดยนำบัตรรายการเรื่องเดียวกัน หัวข้อเดียวกันมารวมไว้ด้วยกันแล้ววิเคราะห์อาจเริ่มจากการพิจารณาความคล้ายคลึง และความแตกต่างกันขอทัศนคติ และความคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งพยายามหาคำอธิบายว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง

สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพวิธีหนึ่งที่เชิญผู้เข้าร่วมสนทนา มาสนทนาในประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ใช้เป็นประโยชน์ในการทำการศึกษานำร่อง ศึกษาบางเรื่องเพื่อเป็นแนวทางในการทำกรณีศึกษาต่อไป ซึ่งองค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่มจะต้องระบุแนวคิดสำคัญที่จะสัมพันธ์กับประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยต้องคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และจำนวนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้อย่างมีความเหมาะสม รวมทั้งการจัดเตรียมอุปกรณ์หรือสถานที่จัดประชุมสนทนากลุ่ม และที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หลังจากเสร็จสิ้นการจัดสนทนากลุ่มแล้ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ปรัชญา เวลารัช (2528) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท พบว่า ปัจจัยที่ผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัย 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ปัจจัยทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ความปลอดภัย เป็นปัจจัยที่กำหนดกรอบหรือขอบเขตความจำเป็นในการจัดทำโครงการพัฒนา
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 2.1 ผู้นำภายในหมู่บ้าน โดยทั่วไปได้แก่ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน
 - 2.2 ผู้นำจากภายนอก คือ ตัวแทนจากส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ
3. รางวัลตอบแทน รางวัลตอบแทนที่แต่ละบุคคลได้รับ เช่น ค่าตอบแทนแรงงานจากการเข้าร่วมโครงการ เป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคลเป็นปัจจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

โดยเมื่อเรียงลำดับความสำคัญของกลุ่มปัจจัยนี้แล้วจะได้แก่ปัจจัยที่เกี่ยวกับความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วมที่หมู่บ้านจะได้รับความรู้สึกเกรงใจกล้าขัดข้องเพื่ออุกฉกฉวนหรือรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วม ความปรารถนาให้เกิดความสามัคคี และความสนใจส่วนบุคคล นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าสังคมชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในแง่ของการเข้ามามีส่วนร่วมโดยการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเป็นการมีส่วนร่วมโดยมีเงื่อนไข คือ จะไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับความสนใจ และการที่รัฐบาลให้ผลตอบแทนการเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบของเงินเริ่มส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่บ้าง คือทำให้การชักชวนให้ประชาชนร่วมเสียสละแรงกายเป็นไปได้ยากกว่าเดิม หากการเข้าร่วมนี้ไม่ได้ส่งผลตอบแทนเฉพาะตน

เสนี สังข์พันธ์ (2532) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นมีการกำหนดนโยบาย ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนได้อย่างชัดเจน การวางแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้คณะกรรมการประชุมร่วมกับคณะกรรมการศึกษา มีการจัดทำแผนประจำปี แผน 1 – 3 ปี และแผนควบคุมกำกับการจัดคนเข้าทำงาน โดยใช้วิธีสังเกตความถนัด และศึกษาประวัติของบุคลากร การจัดองค์การไม่มี

การจัดโครงสร้างการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานด้วยวาจา และเป็นลายลักษณ์อักษรตามลักษณะของงาน โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นไม่มีปัญหาการบริการงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพราะโรงเรียนใช้วิธีการตัดสินใจในรูปกลุ่มทำงาน เปิดโอกาสให้ครูและกรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับบุคลากร การเตรียมการชี้แจงโครงการเป็นหลัก

นิวัฒน์ วงษ์ช่อม (2536) ได้วิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า วิธีการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการประชุมคณะครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กำหนดแผนงานและโครงการก่อนการจัดกิจกรรมเป็นคราวๆ ไป โดยแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในรูปแบบของคณะกรรมการ ผู้บริหารโรงเรียนจะชี้แจงให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานก่อนการไปปฏิบัติ และประเมินผลการจัดกิจกรรมบางกิจกรรมโดยใช้วิธีการสังเกตจากจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมหลักที่จัด ได้แก่ กิจกรรมพบปะกับประชาชนหรือผู้ปกครอง รองลงมาเป็นการจัดทำป้ายประกาศข่าวสารด้านการให้บริการทางวิชาชีพ เช่น จัดฝึกอบรมด้านการเกษตร จัดอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยและอื่น ยังให้บริการน้อยกว่าที่ควร แต่โรงเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมากที่สุด

สังวรณี เชษฐะ (2536) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า การดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 12 ใน 6 ด้าน คือ ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก ด้านการวางแผน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางอุปสรรคในการดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการวางแผนขาดการกำหนดนโยบายอย่างต่อเนื่อง ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนขาดเอกสารสิ่งพิมพ์เป็นสื่อเผยแพร่เกียรติประวัติครูและนักเรียนดีเด่น ด้านการให้บริการชุมชนขาดการบริการทางวิชาการ ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนขาดการนำความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ไปใช้ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านได้รับการสนับสนุนจากชุมชนขาดโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาโรงเรียน ด้านการประเมินผลโรงเรียนขาดการประเมินผลติดตามผลอย่างต่อเนื่องและมีระบบ

เย็นจิตต์ ทรงศิริ (2537) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและข้อเสนอแนะแผนการแก้ปัญหาการบริหารงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี พบว่า ทั้ง 5 ด้าน คือ การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นและส่งเสริมให้ปฏิบัติงาน การประสานงาน และการประเมินผล มีปัญหาอยู่ในระดับกลาง การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารที่ตั้งอยู่ในเมืองกับผู้บริหารที่ตั้งอยู่นอกเมือง พบว่ามีปัญหาในการบริหารไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ภูวนาท คงแก้ว (2539) ได้วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมูลจากนักเรียนและผู้ปกครอง โรงเรียนสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และกีฬา ชุมชนให้การสนับสนุนกีฬามากกว่าชนิดอื่น การให้บริการชุมชนโรงเรียนให้บริการชุมชนทุกด้าน โดยมีรูปแบบเป็นเอกสารเผยแพร่ในด้านๆ การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน โรงเรียนดำเนินการโดยจัดโครงการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การได้รับความสนับสนุนจากชุมชนโรงเรียนได้รับความสนับสนุนจากชุมชนด้านทุนทรัพย์และวัสดุครุภัณฑ์ และมีการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยหัวหน้างานโรงเรียนกับชุมชนแล้วนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนงานต่อไป ปัญหาที่พบ คือ ผู้รับผิดชอบการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความชำนาญในการเขียนแผนงาน ขาดวัสดุครุภัณฑ์ในการเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ครุมีภารกิจมาก ไม่มีเวลาให้บริการชุมชน ชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีและการประเมินล่าช้า

อุไรวรรณ ห่วงสกุล (2539) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้นำชุมชนของท้องถิ่นเห็นว่าการวางแผนการดำเนินงานเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันมีการจัดทำ การเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ แล้วนำมาประเมินผลการดำเนินงาน ด้านการให้บริการแก่ชุมชนทุกกลุ่มเห็นว่า โรงเรียนให้บริการแก่ชุมชนในด้านวิชาการ อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ ด้านการเข้าร่วมศาสนา ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น กลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนเสริมสร้างเรื่องการส่งเสริมและอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม ด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

ของโรงเรียน กลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่าบุคลากรในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมงานแสดงความยินดีหรือมอบของรางวัลแก่บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน ด้านการวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน กลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่าบุคลากรในชุมชนได้ส่งเสริมให้เข้าใจบทบาทของหน่วยงานอื่น โดยเป็นสื่อกลางนำบริการจากหน่วยงานราชการอื่นมาบริการชุมชน ด้านการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียนทุกกลุ่มเห็นว่าบุคลากรในชุมชนให้การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษา สำหรับปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน พบว่า กลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่า มีงบประมาณสำหรับดำเนินการไม่เพียงพอ ไม่มีเวลาในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่นในชุมชน

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540) ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนยอมรับให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือดูแล สนับสนุนงานการศึกษา แต่ยังไม่ยอมรับให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการหรือประเมินผลการปฏิบัติงานมากนัก
2. โรงเรียนยอมรับให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านวิชาการอย่างเต็มที่
3. โรงเรียนยอมรับให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านอาคารสถานที่โรงเรียนยอมรับให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านบริหารกิจการนักเรียนอย่างเต็มที่

โรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยจัดประชาสัมพันธ์เชิงรุกต่อเนื่อง จัดทำปฏิทินการจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักให้กับนักเรียนโดยยกย่องชมเชย ผู้กระทำความดี จัดนิทรรศการต่างๆ เผยแพร่ผลงานอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ที่ขาดแคลนเพิ่มเติม รมรงค์ให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมให้มากขึ้นให้สมาคมและกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดระยะเวลาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับฤดูกาล โรงเรียนใช้วิธีประเมินโครงการสอบถามผู้เกี่ยวข้องและดูจากผลงานที่ทำในรูปของคณะกรรมการจากทุกส่วน

สุพจน์ จันทราช (2541) ได้วิจัย เรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียนอาชีวศึกษา ควรมีการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตลอดปี มีวิธีการหลากหลายรูปแบบ ไม่ซ้ำซาก เน้นการใช้สื่อทุกชนิด รวมทั้งมีฝ่ายรับผิดชอบการประชาสัมพันธ์โดยตรง การใช้กิจกรรมชุมชน การให้นักเรียนช่วยประชาสัมพันธ์

2. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ควรมีการปฏิบัติงานโดยให้ชุมชนเสนอและมีส่วนร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจะทำ ซึ่งโรงเรียนควรจัดกิจกรรมซึ่งชุมชนได้รับประโยชน์และการจัดกีฬาเพื่อสร้างความสามัคคีต่อกัน

3. การให้บริการแก่ชุมชน ควรมีการปฏิบัติงานโดยจัดห้องสมุด ศูนย์บริการทางช่าง การให้คำปรึกษา การอบรม การนำบุคลากรไปพัฒนาและบริจาคสิ่งของแก่ชุมชน รวมถึงการให้ชุมชนได้ใช้อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในโรงเรียน ควรมีการปฏิบัติงานโดยการจัดสัมมนา สังสรรค์ กีฬาสัมพันธ์ ควรมีห้องพักผ่อนให้แก่ครูเป็นสัดส่วน มีการแยกหน้าที่ในการทำงานชัดเจน ไม่ให้ก้าวก่ายกัน และปลูกฝังอุปนิสัยของบุคลากรให้มีใจเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น

นิพนธ์ ยศดา (2541) ได้วิจัย เรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม โดยส่วนรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น และด้านประชาสัมพันธ์โรงเรียนส่วนด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่ปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โรงเรียนปฏิรูปการศึกษาและโรงเรียนปกติมีปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและไม่พบปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสถานภาพกับประเภทของโรงเรียน

พรทิพย์ เฟื่องฟูง (2541) ได้วิจัย เรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหางานประชาสัมพันธ์ใน เขตการศึกษา 12 ในภาพรวมและทุกรายด้านพบว่า ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการกำหนดปัญหา ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ และด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการประเมินผล โดยเสนอแนวทางการแก้ปัญหางานประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ ด้านการกำหนดปัญหา ควรจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดหาข้อมูลและสภาพทั่วไปให้ชัดเจนก่อนการ

ดำเนินงานและจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อระดมความคิดเห็น ด้านการวางแผน ควรจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายของการดำเนินการประชาสัมพันธ์ สรุปปัญหาอุปสรรค พร้อมทั้งแนวทางการแก้ปัญหา และประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง ด้านการดำเนินงาน และการติดต่อสื่อสาร โดยมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในรูปแบบของคณะกรรมการ กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ และมีที่จัดประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง และด้านการประเมินผล ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ด้านประเมินผล กำหนดเกณฑ์การประเมินผลให้ชัดเจนและเหมาะสม และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินผลอย่างชัดเจน

ถนอม คงผดุง (2541) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียน มีความคิดเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ด้านการให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และด้านการให้บริการแก่ชุมชน มีการปฏิบัติมาก ด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น และด้านการประชาสัมพันธ์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แต่ในความต้องการในการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน เช่นกัน

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และประธานกรรมการโรงเรียน เกี่ยวกับ สภาพการปฏิบัติ ปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาถึงความต้องการในการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน กรรมการโรงเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยแล้ว ค่าเฉลี่ยของความ ต้องการมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของสภาพปฏิบัติ และปัญหาทุกกลุ่มทุกอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในอันที่จะระดมสรรพกำลังเพื่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา เพราะความต้องการเป็นทักษะ หรือสภาพความรู้สึกลึกซึ้งที่คิดที่อยากให้เกิดขึ้นหรือความคาดหวังของบุคคลหรือองค์กร ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นปฏิบัติใน

ความรู้สึกรักของตน แต่ในสภาพปัจจุบันอาจจะปฏิบัติได้เหมาะสมหรือมากน้อยอย่างไรก็ได้ ส่วนแนวความคิดของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและประธานกรรมการโรงเรียน โดยภาพรวมไม่มี ความแตกต่างกัน อาจจะเนื่องจากการร่วมงานประสานร่วมมือกันตลอดเวลา และจากการปฏิรูป การศึกษา ทำให้มีบุคลากรที่ทรงความรู้ความสามารถมีการศึกษาสูงเข้ามาช่วยเหลือ เอื้อต่อการ พัฒนาการศึกษารองเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงก่อให้เกิดแนวคิดที่ไม่ แตกต่างกัน

นางลักษณะ รวยสำราญ (2541) ได้วิจัยเรื่องการให้บริการชุมชนและแนวทางการ พัฒนาการให้บริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า การให้บริการชุมชนของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 อยู่ในระดับมาก การ ให้บริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แนวทางการพัฒนาการ ให้บริการชุมชนของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ใน 4 ด้าน แนวทางการ พัฒนาที่สำคัญที่สุดคือ โรงเรียนควรรักษาปัญหา และความต้องการของชุมชนตลอดจนจัดทำแผน โครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งกำหนดกระบวนการและแบบแผนการมี ส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ เงื่อนไขทางด้านบริบทของ ชุมชน หมายถึง เงื่อนไขที่เกี่ยวกับความคิดพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และเงื่อนไขทางด้านโรงเรียน และที่สำคัญ คือ การกำหนด ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครูและ ผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐาน พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ การ สร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม การสร้าง กิจกรรม การต่อรองเพื่อการดำเนินการ การร่วมกันดำเนินการ การร่วมกันประเมินผลการ ดำเนินการ และการร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ ซึ่งทำให้กระบวนการมีส่วนร่วม ดังกล่าวทำให้แบบแผนของการมีส่วนร่วมเป็นแบบเหลื่อมล้ำ (Inequity Participatory Pattern) ตาม บทบาทการมีส่วนร่วม คุณสมบัติของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม และกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งสามารถจำแนกตามหมวดหมู่ของคุณสมบัติเป็น 3 แบบแผนย่อย คือ แบบ แผนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Full Participatory Pattern) แบบแผนการมีส่วนร่วมเป็นบางส่วน

(Partial Participatory Pattern) และแบบแผนการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participatory Pattern)

จันรอล เงินคำ (2543) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขียงของ จังหวัดเขียงราย พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน การอบรมและพัฒนาให้นักเรียนร่วมกับทางโรงเรียน ในขณะที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมโดยการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ตลอดจนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ โดยวิธีการบริจาคเงิน สำหรับการประชาสัมพันธ์ผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้วิธีการติดต่อสื่อสารโดยการพบปะพูดคุยด้วยตนเองให้มีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินการของโรงเรียน สนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนและรับบริการจากโรงเรียน นอกจากนี้ในด้านการบริการผู้ปกครองเกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่เด็ก การดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของนักเรียน และการจัดบริการอาหารสำหรับเด็ก

พิเชษฐ คงสตรี (2544) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า

ความคิดเห็นของบุคลากร

1. สภาพการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมัศึกษามีสภาพการปฏิบัติในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับ “ปานกลาง” โดยด้านการสร้าง และเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนอยู่ในระดับ “มาก” เพียงด้านเดียว ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับ “ปานกลาง” เรียงตามลำดับดังนี้ การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การเป็นผู้นำและการให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการให้บริการชุมชน

2. สภาพปัญหา ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมัศึกษามีสภาพปัญหาในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ทุกด้าน โดยเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ การให้บริการชุมชน ประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการเป็นผู้นำและการให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

3. สภาพความต้องการ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียนมีความต้องการในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากระดับความต้องการมากไปหาน้อย คือ การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การให้บริการชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน การเป็นผู้นำ และการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความคิดเห็นของบุคคลในชุมชน

1. สภาพปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า บุคคลในชุมชนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา มีสภาพการปฏิบัติในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับ “ปานกลาง” โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ยกเว้นด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งอยู่ในระดับ “น้อย” เพียงด้านเดียว

2. สภาพปัญหา ผลการวิจัยพบว่า บุคคลในชุมชนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา มีสภาพปัญหาในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับ “น้อย” ทุกด้าน โดยเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อย คือ การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน การให้บริการชุมชน การเป็นผู้นำและการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. สภาพความต้องการ ผลการวิจัยพบว่า บุคคลในชุมชนมีสภาพความต้องการในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับ “มาก” โดยมีความต้องการด้านการเป็นผู้นำและการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ส่วนความต้องการด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับ “มาก” โดยเรียงลำดับตกระดับความต้องการมากไปหาน้อย คือ การให้บริการชุมชน การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

บุญเทศก์ บุญมงคล (2543) ได้วิจัย เรื่อง ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนหนองแคน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า จากการสอบถามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนาหรืออเจ้าอาวาส และผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามสภาพโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก และแนวทางที่ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้แก่

1. ให้ชุมชนได้รับข่าวสารจากโรงเรียน ได้แก่ ประชุมร่วมกับชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ให้โรงเรียนชี้แจงรายละเอียดต่างๆ ทุกปีการศึกษา
2. การรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน ได้แก่ ประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. การให้ชุมชนได้ใช้บริการต่างๆ ของโรงเรียน ได้แก่ การจัดการสอนกลุ่มสนใจด้านวิชาชีพ
4. บุคลากรในชุมชนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. การให้โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ ร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีท้องถิ่น
6. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น ได้แก่ การเชิญประชาชนมาร่วมกิจกรรมงานวันสำคัญต่างๆ

กฤษณา แพทยานนท์ (2546) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกลุ่มบูรพา กรุงเทพมหานคร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จำแนกตามขอบข่ายงาน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านประชาสัมพันธ์โรงเรียนครูมีการปฏิบัติงานในระดับมาก มีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องแก่บุคลากรในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีการประชุมแก่บุคลากรในโรงเรียนเป็นประจำ ด้านการให้บริการแก่ชุมชน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางระดับที่ปฏิบัติมากเป็นเรื่องการให้ชุมชนเข้ามาใช้อาคารสถานที่และการร่วมมือในประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ระดับที่ปฏิบัติกันมากเป็นเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นเรื่องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น กิจกรรมไหว้ครู วันเด็ก กีฬาประจำปี การประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการสถานศึกษา หรือชมรมผู้ปกครอง ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และการขอความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านแรงงาน วัสดุอุปกรณ์เพื่อมาพัฒนาโรงเรียน และด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น ภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปน้อย พบว่า การนำกิจกรรมเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น การแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี และกีฬา การขอความร่วมมือจากองค์กรในชุมชนเพื่อบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของ และการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชนในโอกาสวันสำคัญต่างๆ สำหรับปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพบว่า การให้ชุมชนมีส่วน

ร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ยากจนจึงไม่สามารถช่วยสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนได้

บุญยอด บุญเงิน (2546) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนบ้านโคกกลาง อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร

ก่อนการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของโรงเรียนเท่าที่ควร เหตุที่ชุมชนให้ความสำคัญและให้ความสนใจโรงเรียนมากเท่าที่ควรมิสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ ความอ่อนด้อยในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารส่งผลให้ชุมชนไม่ทราบความเคลื่อนไหวด้านการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ขาดการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลในการบริหารในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้อย

หลังการพัฒนา โดยการประชุมและการศึกษาดูงาน การปัจฉิมนิเทศ เพื่อการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการทำงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านเจตคติ ครู และเจ้าหน้าที่ ในโรงเรียน มีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความกระตือรือร้นในการทำงานและมีความพร้อมเพียงในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการวางแผนรูปแบบการดำเนินงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานให้ความร่วมมือในการดำเนินร่วมกับบุคคลในชุมชนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความเป็นผู้นำ และผู้ตามได้ดี มีความรับผิดชอบ

2. ด้านการดำเนินกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ผู้ร่วมศึกษาได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารรับทราบถึงการทำงานของโรงเรียนทั้งการใช้ หอกระจายข่าว จดหมายเวียนเชิญเอกสารแผ่นพับ การเข้าร่วมประชุมกับชุมชน การพานักเรียนไปร่วมงานประเพณีสำคัญของชุมชน

3. ด้านการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ ได้แสดงออกถึงการสนับสนุนการทำงานของชุมชน ให้เกียรติชุมชนช่วยแก้ไขปัญหา และให้ข้อเสนอแนะที่ดีแก่ชุมชนให้ข้อมูลความรู้ในการดำเนินการในชุมชนมีการกระตุ้นนักเรียนเห็นถึงความสำคัญของชุมชน ปลุกฝังให้นักเรียนมีความคิดเห็นร่วมกันที่จะช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกัน การสร้างศรัทธาที่ดีให้ชุมชนยอมรับในความจริงจังการทำงานที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ในช่วงแรกๆ จะเป็นการยากที่จะให้ชุมชนยอมรับ เนื่องจากความไม่คุ้นเคยกับการทำงานร่วมกับชุมชน และความไม่เคยชินของชุมชนกับการทำงานในระบบราชการ แต่ด้วยความพยายามในการทำงานเสริมสร้างสัมพันธ์ด้วย การพานักเรียนออกไปช่วยเหลือชุมชน การเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อให้เห็นถึงการทำงานของโรงเรียน เห็นความสำคัญการศึกษาของลูกหลานสร้างศรัทธาความเป็นเจ้าของ

และปลูกฝังให้ชุมชนมองเห็นถึงการเป็นเสมือนเจ้าของโรงเรียนด้วยการทำงานร่วมกันหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการศึกษาของโรงเรียน

4. ด้านกิจกรรมบริการชุมชน ทางโรงเรียนได้อำนวยความสะดวกในการเข้ามาติดต่องานในโรงเรียนให้กับชุมชน อำนวยความสะดวกในการเข้ามาใช้บริการวัสดุ อุปกรณ์เพื่อ งานพิธีต่างๆ การใช้สนามกีฬาโรงเรียนเป็นที่ออกกำลังกายของชุมชน การใช้โรงเรียนเป็นแหล่ง บริการความรู้ ผลจากการดำเนินงานของผู้ร่วมศึกษาให้ความร่วมมือในการทำงาน ผู้ปกครอง นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาของบุตรหลาน เข้าใจการทำงานของโรงเรียน แม้ว่าการทำงานร่วมกับชุมชนในบางครั้งจะติดขัดในเรื่องของวันเวลาราชการซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ครูต้องมึ ภาระหน้าที่ในการสอน หรือปฏิบัติราชการด้านอื่น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงในองค์กรทำให้ โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม น่าอยู่ น่าเรียนขึ้น นักเรียนยิ้มแย้มแจ่มใสมีความสุขกับการ เรียนในสถานที่ที่สะอาดและสวยงาม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศที่นักวิชาการหลายๆ ท่านได้ทำ การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน ก่อนข้างสูงคือการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ ต่ำผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญงานด้านนี้ค่อนข้างน้อย อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชน ไม่สนับสนุนกิจการโรงเรียนเท่าที่ควร โดยที่ผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวัง และต้องการให้ โรงเรียนปฏิบัติงานด้านนี้ให้มากขึ้น ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรมีการกำหนดบทบาท และหน้าที่ ของบุคลากรในโรงเรียนให้ชัดเจน มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ การดำเนินงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฮาร์เนท (Harnett. 1975 : 5-8 , อ้างถึงใน ภักดิพร ศักดิ์สูง 2536 : 14) ได้วิจัยเรื่อง ชุมชนกับโรงเรียน พบว่า ได้มีการจัดกิจกรรมบริการชุมชนบ่อยๆ ครั้งจะทำให้โรงเรียนมี ความสัมพันธ์ และเข้าถึงประชาชนมากขึ้น ควรชี้แจงแหล่งวิทยาการในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อ การเรียนรู้ของนักเรียน สร้างความสัมพันธ์โดยใช้เด็กเป็นสื่อ เช่น ส่งไปศึกษาดูงาน นอกจากนี้อาจ จัดกิจกรรมการบริการสังคม

โซร์เบลโล (Sorbello. 1978) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังตามทัศนะของครู ประถมศึกษา ครูใหญ่ ผู้ปกครองครองนักเรียนที่ไม่ใช่ประถมศึกษา โดยศึกษา ความสัมพันธ์ 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และด้านการประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม

เห็นว่าผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย ทุกกลุ่มเสนอให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือเรียน การจัดหลักสูตร ระเบียบวินัยครู และให้บุคคลทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดหมายของโรงเรียน ส่วนครูใหญ่และคณะครูมีความเห็นว่าผู้ปกครองไม่ควรเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในส่วนที่ผู้ปกครองยังไม่มีความรู้และไม่มีความมั่นใจ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาเห็นว่า ผู้ปกครองไม่ควรติดต่อหรือรับและรับผิดชอบน้อย

พอลโลซซี (Pallozzi. 1981) ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนท้องถิ่น ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย คือ โรงเรียนไม่ควรติดอยู่กับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรจะเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สัมพันธ์กับความสามารถที่ตัวเองจะทำได้

ทอย (Toy. 1983) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนชุมชนข้อเสนอในการวิจัยนี้ได้เสนอไว้ว่าในการที่จะวางแผนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนในชนบทนั้น ควรจะมีการพัฒนาการทางด้านนโยบายและกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ให้มีการวิจัย ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่กำหนดจุดมุ่งหมายเป้าหมายให้ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ การทำให้เกิดความไว้วางใจ ความกระตือรือร้นในการทำงานและจัดให้มีการประเมินผลในการปฏิบัติงานด้วย

คราฟท์ (Craft. 1988) ได้ศึกษาถึงทัศนคติของชุมชนต่อการศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนจะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้นจุดมุ่งหมายคือ ต้องการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วม สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนกับทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ ผลจากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างระดับทัศนคติ และระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีค่าความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนและสิ่งแวดล้อมหรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน พบว่า

ฮาริส (Harris. 1998) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนกรณีศึกษาที่นามิเบีย โดยมีเป้าหมายที่จะชี้ให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงก่อนชาวยุโรปจะติดต่อกับนามิเบีย ชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ ชุมชนจะมีหน้าที่ในการอบรม ฝึกฝน เยาวชน และในปัจจุบันก็ยังมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อสรรสร้างการศึกษาของชาติให้บรรลุเป้าหมาย

โกลด์ (Gold. 2000) ได้ศึกษาเรื่อง การให้ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนมีส่วนร่วมในกาจัดการศึกษาผลการศึกษาพบว่า การปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนในเขตเมืองครอบคลุมไปถึงความต้องการปรับปรุงความต้องการความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ซึ่ง

เป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันและเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และนักการศึกษา ชุมชนที่มีรายได้น่าจะมีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลต่อการให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จากผลการวิจัยในต่างประเทศ จะเห็นว่าโรงเรียนต้องเร่งเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาอีกทั้งโรงเรียนต้องเผยแพร่ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ประชาชนได้รับรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกรู้ว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเป็นการลดความแตกต่างแยกระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาของโรงเรียน

สรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ การศึกษาในประเทศไทย ได้มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกันค่อนข้างสูงคือความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ต่ำ อันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนไม่สนับสนุนกิจการโรงเรียนเท่าที่ควร ส่วนสาเหตุที่ทำให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการปฏิบัติในเกณฑ์ต่ำนั้น มีข้อเสนอไว้หลายประการที่สำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของงานด้านนี้น้อย ครูขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่น่าสนใจคือ โรงเรียนควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยแท้จริง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ทั้งในฐานะที่เป็นกรรมการ และผู้ร่วมแก้ไขปัญหาของโรงเรียน โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ เพื่อที่ประชาชนจะได้ให้ความร่วมมือได้ตรงกับความต้องการของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนควรร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนและสนับสนุนให้ชุมชนจัดกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนงานวิจัยต่างประเทศ มีผลการวิจัยที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในประเทศไทยคือผู้ปกครองนักเรียนได้รับทราบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนน้อย จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนน้อย ผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้โรงเรียนติดต่อกับชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือเรียน จัดหลักสูตร ระเบียบวินัยของครู นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยเกี่ยวกับการลดความแตกต่างของชุมชนเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และถ้าชุมชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของโรงเรียน มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของโรงเรียน ความแตกต่างระหว่างชุมชนกับโรงเรียนจะน้อยลง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่างานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนยังมีปัญหา ในด้านการปฏิบัติ กอปรกับสำนักงานการศึกษา สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ สำนักงานประสานและพัฒนาการ

จัดการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดงานโรงเรียนกับชุมชนไว้เป็นภารกิจหนึ่งของการบริหารโรงเรียน เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน จึงควรมีการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานในการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยกำหนดขอบข่ายงานที่ศึกษาเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผน และหาแนวทางแก้ปัญหาอันจะส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐาน ของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสัทธาภิรมย์ต่อไป

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ : กรณีศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์ วิจัยได้ศึกษาดำรงทางวิชาการประกอบด้วยเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสรุปปัญหาเพื่อนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสู่การวิเคราะห์แล้วสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม และประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษามี ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาดำรงทางวิชาการประกอบด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์โรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม มี 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

2. ศึกษาปัญหาการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง ที่มีต่อชุมชน

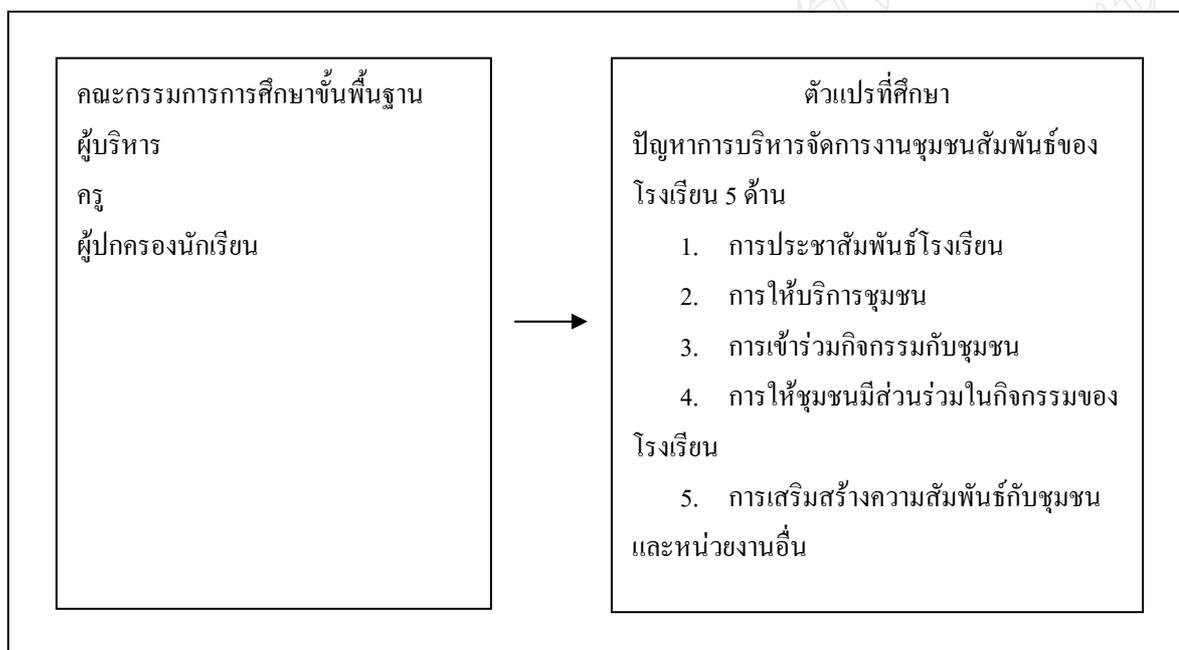
3. สรุปปัญหาการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม

4. เสนอผู้เชี่ยวชาญจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

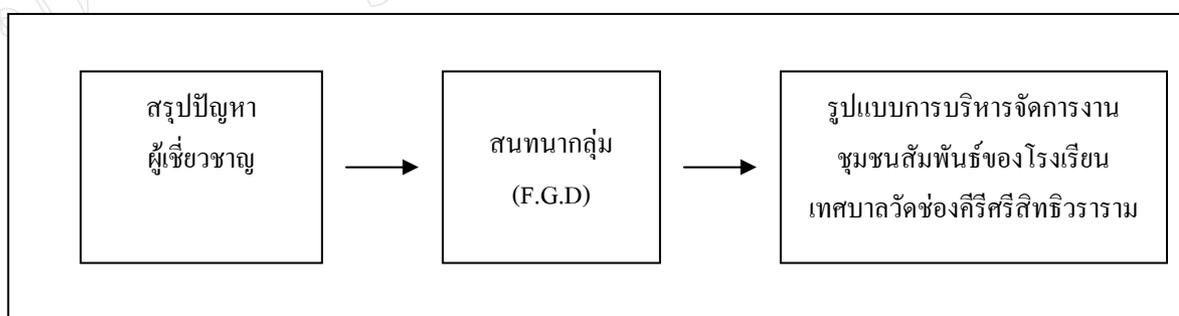
5. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบ ดังแสดงในภาพที่ 2.4 ดังนี้

กรอบความคิดในการวิจัย

ช่วงที่ 1 การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรี
สิทธิวราราม

ช่วงที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนเทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิ
วราราม

ภาพที่ 2.3 กรอบความคิดในการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียน
เทศบาลวัดช่องคีรีศรีสิทธิวราราม สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์